

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Renáta Benetková

KONCENTRACE ŘÍZENÍ V ČESKÉM CIVILNÍM PROCESU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Smolík, Ph.D.

Katedra: občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): duben 2009

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Petru Smolíkovi, Ph.D. za cenné připomínky, rady a odborné vedení. Současně musím vyjádřit vděk mému manželovi za pomoc, podporu, pochopení a především za trpělivost, kterou se mnou po celou dobu psaní této práce měl.

OBSAH

Obsah	str. 4
KAPITOLA 1	
Úvod	str. 6
KAPITOLA 2	
Pojem koncentrace řízení	str. 8
2.1. Koncentrace řízení jako zásada civilního procesu	str. 8
2.2. Účel zavádění koncentrace řízení do moderního civilního procesu	str. 9
KAPITOLA 3	
K historii uplatnění zásady koncentrace řízení v civilním procesu	str. 11
3.1. Kořeny zásady koncentrace řízení	str. 11
3.2. Civilní řád soudní z roku 1895.....	str. 12
3.3. Socialistické civilní procesní právo 1948-1989	str. 13
3.3.1. Občanský soudní řád z roku 1950	str. 13
3.3.2. Občanský soudní řád z roku 1964 v původním znění	str. 14
KAPITOLA 4	
Velká novela o.s.ř., zákon č. 30/2000 Sb.	str. 16
4.1. Úvodní poznámky.....	str. 16
4.2. Prvky koncentrace řízení.....	str. 17
4.3. Příprava jednání	str. 18
4.4. Poučovací povinnost soudu	str. 19
KAPITOLA 5	
Koncentrace řízení v civilním procesu v platné právní úpravě	str. 21
5.1. Koncentrace řízení ze zákona v řízení před soudem prvního stupně	str. 21
5.1.1. Zákonná koncentrace řízení podle ustanovení § 119a o.s.ř.	str. 21
5.1.2. Zákonná koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o.s.ř.	str. 25
5.1.3. Koncentrace řízení ve směnečném rozkazním řízení	str. 28
5.2. Koncentrace řízení ze zákona ve druhém stupni	str. 30
5.3. Neuplatnění principu koncentrace řízení ve druhé instanci ze zákona	str. 34
5.4. Koncentrace řízení na základě soudního rozhodnutí	str. 35
5.4.1. Koncentrace řízení na základě soudního rozhodnutí podle ustanovení § 114b o.s.ř.	str. 35
5.4.2. Koncentrace řízení na základě soudního rozhodnutí podle ustanovení § 118c o.s.ř.	str. 46

KAPITOLA 6

Vývojové tendence - souhrnná novela, zákon č. 7/2009 Sb.	str. 49
6.1. Změny v institutech o.s.ř. s prvkem koncentrace řízení	str. 50
6.2. Koncentrace řízení v přípravném jednání podle ustanovení § 114c o.s.ř.	str. 55
6.3. Shrnutí; úvahy de lege ferenda	str. 59

KAPITOLA 7

Závěr	str. 62
--------------------	---------

Prameny a literatura .....

Název diplomové práce v anglickém jazyce .....

Resumé v německém jazyce.....

Klíčová slova.....

KAPITOLA 1

ÚVOD

Česká republika prošla v uplynulých dvaceti letech v souvislosti s budováním demokratického právního státu, transformací a rozvojem prostředí tržního hospodářství zásadními společenskými změnami. Tento významný přerod společnosti se odrazil mimo jiné v mnohačetných změnách právní regulace společenských vztahů, jejichž cílem bylo a je vytvořit stav, který by vyhovoval novému pojetí společenských hodnot. Legislativní aktivita se projevila především nebývalým nárůstem novelizací a nových zákonů, které právní prostředí učinily poměrně nepřehledným a nestabilním. Tento průvodní znak velkých společenských změn, s nímž se české právní prostředí nedokázalo do současnosti zcela vyrovnat, se nemohl vyhnout ani procesním pravidlům, civilní řízení nevyjímaje.

Jedním ze zásadních problémů v českém civilním procesu, který dosud není zcela uspokojivě vyřešen, je otázka rychlosti soudního řízení. Procesní průtahy v civilních řízeních, jejichž počet se s růstem občanskoprávního sebevědomí obyvatel ČR a narůstající aktivitou při vymáhání jejich oprávněných zájmů oproti období před rokem 1989 zmnohonásobil, narušují jistotu soukromoprávních vztahů a zhoršují efektivní poskytování ochrany subjektivním soukromým právům účastníků řízení. S přijetím Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“)¹ znamenají navíc nepřípustné porušování základního práva na spravedlivý proces, resp. práva na projednání věci v přiměřené lhůtě garantovaného touto smlouvou², stejně jako Listinou základních práv a svobod (dále jen „LZPS“)³.

K otázce pojmu přiměřenost délky řízení se vícekrát vyjádřil jak Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“)⁴, tak Ústavní soud ČR, který v souladu se závěry ESLP konstatoval, že státní moc obecně musí garantovat jednotlivci včasnou ochranu jeho práv. Pro posuzování zbytečných průtahů v řízení a jeho nepřiměřené délky není rozhodující, zda jsou průtahy způsobovány subjektivním faktorem (jednáním rozhodujícího soudce) nebo faktorem

---

¹ Úmluva sjednaná v Římě dne 4. listopadu 1950, kterou ČSFR přijala dne 21. února 1991, Federální shromáždění s ní vyslovilo souhlas a prezident ČSFR ratifikoval dne 18. března 1992;

Sdělení o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/92 Sb.

² Čl. 6 odst.1 Úmluvy

³ Čl. 38 odst.2 LZPS

⁴ „Např. v rozsudku Vernillo z roku 1991, stížnost č.11889/85, určil Evropský soud (ESLP – pozn. aut.) kritéria posuzování porušení práva na projednání věci v přiměřené době, tj. zejména: složitost případu, přispění jednání účastníka, podíl vnitrostátních orgánů, význam řízení pro účastníka a celkové okolnosti případu. V rozsudku Buchholz z roku 1981 (stížnost č. 7759/77) pak Evropský soud vyjádřil zásadu, že „pouze zdržení přičitatelné státu může opravňovat k závěru, že nebyl splněn požadavek přiměřené lhůty“.

Zásadním zjištěním pro Evropský soud je tedy skutečnost, jakou měrou se účastníci, respektive vnitrostátní orgány, podílejí na prodlužování řízení. Z odůvodnění jednotlivých případů pak lze dovodit, na které straně vznikají pochybení, jakého jsou významu a jak často se vyskytují“ In: Krutina, M. a kol.: Výkon justice v České republice. Český helsinský výbor, Praha, 2005, str. 74

objektivním, tedy počtem napadlých věcí. Je věcí státu, aby organizoval soudnictví tak, aby principy zakotvené v Listině a Úmluvě byly respektovány⁵. To je jeden z hlavních důvodů, proč by se měl stát při vytváření organizačního a institucionálního rámce pro výkon soudní moci opírat především o takové obecné právní principy, zásady a instituty soudního řízení, které k takovému pojetí soudnictví napomáhají.

Závažnost problému státu, který musí zajistit respektování práva na spravedlivý proces, si uvědomuje také exekutiva. Ministerstvo spravedlnosti ve své Koncepci reformy justice v letech 2008-2010⁶ konstatuje, že „od činnosti justice, zejména rychlosti jejího rozhodování, jednotnosti soudní praxe a předvídatelnosti soudních rozhodnutí se zásadně odvíjí hodnocení celé soustavy orgánů zabývajících se prosazováním zákonnosti“ a přiznává, že „délka soudního řízení je patrně nejpálčivějším problémem české justice. (...) Délka řízení nejenže přispívá k pocitu nevymahatelnosti práva, a tedy k podkopávání důvěry v právní stát, ale je riziková z hlediska odpovědnosti státu za nemateriální újmu, způsobenou konkrétním účastníkům v souvislosti s nepřiměřenou dobou řízení před soudy. (...) Délka vyřizování soudních sporů (...) souvisí také s průtahy v řízení, ke kterým dochází jak před soudy prvního stupně v nalézacím řízení, tak i před soudy druhého stupně v řízení o opravných prostředcích. Průtahy tak vedou k tomu, že věc není vyřízena v přiměřené lhůtě dle čl. 6 Úmluvy“.

Koncepce proto navrhuje řadu nástrojů, jak dosáhnout nové justice - justice efektivní, pružné, rychlé, levnější a kvalifikovanější. Pro civilní řád to v poslední době znamenalo především přijetí tzv. souhrnné novely, jež má vést k rychlejšímu a kvalitnějšímu rozhodování soudů; jedním z prvků, které k danému cíli mají dopomoci, je také koncentrace řízení, jejíž využití je souhrnnou novelou upraveno a rozšířeno (srov. kpt. 6).

Koncentrace řízení patří mezi tradiční prvky civilního procesu. Tato práce se jím však bude zabývat nejen jako nedílnou součástí českého procesního práva, ale především jako nástrojem, jenž státní moc využívá v současnosti k naplnění cíle rychlé a efektivní justice. Na aplikování prvků koncentrace řízení do sporného civilního procesu nelze pohlížet jako na všestranný recept řešení problémů poskytování soudní ochrany; společně s dalšími procesními nástroji však může trvajícím problémem českého civilního procesu, nepřiměřenou délkou řízení pomoci řešit tak, aby již nedocházelo k plošnému a chronickému porušování základního práva na přiměřenost délky řízení a včasnost rozhodnutí, které Českou republiku stále bohužel řadí mezi země, o jejíž schopnosti vymáhat a chránit subjektivní práva jsou mezi nositeli těchto práv dlouhodobé a často bohužel oprávněné pochybnosti.

---

⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14.9.1994, sp.zn. IV. ÚS 55/94; Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.1.2004, sp.zn. I. ÚS 600/03; Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23.6.2004, sp.zn. III. ÚS 209/04

⁶ Koncepce reformy justice v letech 2008-2010. Praha 2007, in: <http://portal.justice.cz/ms>

KAPITOLA 2

POJEM KONCENTRACE ŘÍZENÍ

2.1. Koncentrace řízení jako zásada civilního procesu

Zásada koncentrace řízení je tradičně řazena k tzv. nevyjádřeným zásadám, projevujících se toliko jednotlivými instituty; jako princip musí takovou zásadu identifikovat, pojmenovat a vyložit toliko právní nauka⁷. Zásada koncentrační podle ní znamená, že v civilním soudním řízení jsou účastníci povinni některé úkony soustředit (koncentrovat) a provést v určitém časovém úseku. Po uplynutí určité, zákonem stanovené lhůty nelze již tyto úkony provést⁸.

Koncentrace řízení bývá vykládána v souvislosti s principem legálního pořádku, který dělí řízení do určitých stadií, v nichž je nutno provést určené procesní úkony (např. uplatnění skutkových tvrzení žaloby, obrana proti žalobě, popírání skutkových tvrzení žaloby, návrh na provedení určitého důkazu, apod.) pod sankcí prekluze⁹. Znakem tohoto principu je formalismus, který klade vyšší nároky na účastníky řízení ohledně jejich znalosti procesních předpisů v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt*. Smyslem této zásady – viděno dnešním pojetím procesního práva – je především vést účastníky řízení k racionálnímu a odpovědnému postoji v řízení, který je jedním z předpokladů úspěšnosti uplatnění práva či jeho obrany, a současně urychlení řízení.

Opakem legálního pořádku je princip jednotnosti řízení nebo také arbitrárního pořádku, jenž znamená, že civilní řízení tvoří od jeho zahájení až do jeho skončení jeden celek a zákonem není stanoven sled procesních úkonů. Účastníci jsou oprávněni své návrhy nových tvrzení a důkazů předložit kdykoliv během řízení¹⁰. Při aplikaci tohoto principu v procesním právu je příznačná volnost soudu při vedení řízení a svoboda účastníků při stanovení dalšího postupu v závislosti na taktice vedení sporu.

Oddělení obou obecných právních principů řízení však není ostré a nelze hovořit o řízení jednoho či druhého principu, spíše o řízení, v němž prvky jednoho z principů převažují. Koncentrace řízení byla zásadou staršího feudálního procesu, kde dominoval princip legálního pořádku, moderní procesy od 19. století stojí většinou na principu jednotnosti řízení¹¹. Prvky koncentrace řízení se však postupně do evropských civilních řízení, české nevyjímaje, postupně s úspěchem vracejí, lze tedy říci, že moderní civilní proces je vystaven na principu jednotného řízení s více či méně prvky koncentrace řízení.

⁷ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 4.vydání, 2006, str. 62

⁸ Hendrych, D. a kol.: Právní slovník. Praha 2003, str. 1234

⁹ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 4.vydání, 2006, str. 82

¹⁰ Hendrych, D. a kol.: Právní slovník. Praha 2003, str. 1234

¹¹ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 4.vydání, 2006, str. 82

2.2. Účel zavádění koncentrace řízení do moderního civilního procesu

Jedním z hlavních důvodů zavádění prvků koncentrace řízení do českého civilního procesu během posledního desetiletí je tlak na změnu chování účastníků (sporného) řízení.

V civilním procesu u nás panoval dlouho stav, kdy vynutitelnost práva byla málo efektivní. Účastníci často přistupovali k řízení před soudem prvního stupně jako k jakémusi zahřívacímu kolu, v rámci něhož si ujasnili, jak by mohli dále v řízení pokračovat. Přes jejich povinnost uvést soudu prvního stupně rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy potřebné pro jejich prokázání, tedy splnit svou povinnost tvrzení a povinnost důkazní (srov. kpt. 5.1.) soud neměl účinné procesní prostředky, které by umožnily vůči účastníku, který i přes poučení neplní tyto procesní povinnosti, vyvodit závěr v podobě věcně nepříznivého rozhodnutí. Tento jev byl z velké míry důsledkem uplatňované zásady jednotnosti řízení, která vyhovovala požadavku materiální pravdy¹², při níž účastníci nejsou omezováni v možnosti kdykoliv v průběhu řízení přicházet s návrhy na skutková zjištění a provedení důkazů. Princip jednotného řízení a materiální pravdy se ve druhém stupni řízení projevuje uplatněním úplné apelace¹³, která je systémem velmi benevolentním pro účastníky, jež si mohou „schovávat“ zásadní informace či důkazy pro „příznivější dobu“ nebo svými bezúčelnými návrhy protahovat a zdržovat vydání rozhodnutí a navyšovat tak mimo jiné neúnosně náklady řízení. Řízení v první instanci je tak vlastně naprosto marné¹⁴.

Smyslem zásadních novelizací současného občanského soudního řádu v oblasti sporného řízení, které u nás proběhly po roce 1989, především bylo pomocí nově zavedených institutů zvýšit odpovědnost účastníků za výsledek řízení a současně urychlit jeho průběh. Vítaným nástrojem pro naplnění těchto cílů se mimo jiné stala zásada koncentrace řízení, která je využívána k zajištění toho, že vymezené úkony účastníků řízení, jejich skutková tvrzení a důkazní návrhy budou ve sporném řízení soustředěny na jeho počátek; v zásadě by měly být tyto povinnosti splněny již v žalobě, resp. vyjádření k žalobě. Ničeho jiného než skutkových

---

¹² Princip materiální pravdy znamená, že proces je uzpůsoben tak, aby zjišťoval skutečný skutkový stav, a neklade tomuto cíli žádné formální překážky. Bývá spojován s tzv. objektivní pravdou a je typický pro jednotné řízení vedené příznivě na vyšetřovacím principu. Opozitum k němu jest pojem formální pravda, který naopak znamená určitý formalismus procesu, tj. je příznačný pro řízení na principu legálního pořádku. S principem formální pravdy je spojován princip pojednací, kde skutkový stav je soudem zjišťován v rozsahu účastníky tvrzeném, a za pomoci důkazů účastníky navržených. Platí non esse aut non probari – co není prokázáno, jako by nebylo. In: Civilní právo procesní, Winterová, A. a kol., Praha 2006, str. 78, 85-86

¹³ Procesní teorie rozlišuje podle rozsahu přezkumné činnosti opravného soudu a podle rozsahu práv účastníka, jež o přezkoumání usiluje, apelační, kasační a revizní opravný systém. V českém procesu nalezneme jednak systém kasační (institut dovolání), jednak systém apelační, a to úplné apelace, který dovoluje soudu druhého stupně přihlížet k novým skutečnostem nebo důkazům (novotám, novům), a neúplné apelace, který nova ve druhé instanci nepřipouští. In: Winterová, A. a kol., Civilní právo procesní, Praha 2006, str. 461-462

¹⁴ Srv.: Macková, A.: Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000. In: Bulletin advokacie, č. 8/2000, str. 25-27

tvrzení a důkazních návrhů se koncentrace netýká. Smysl koncentrace je tedy v tom, že na další skutková tvrzení a další důkazní návrhy není brán, kromě určitých výjimek, zřetel a soud rozhodne na základě uzavřeného skutkového stavu¹⁵. Tím zásada koncentrace vede účastníky k větší bdělosti při ochraně jejich práv a zájmů a omezuje možnosti protahování řízení z jejich strany.

Novodobou aplikací prvku koncentrace v dané fázi řízení se objevil v civilním procesu staronový fenomén: prekluze práva účastníka učinit procesní úkon. Souhlasím s názorem právní teorie¹⁶, že účelem prekluzivních lhůt není potrestání účastníků, a nejedná tudíž o sankci za jejich porušení procesní povinnosti. V moderním civilním sporném řízení totiž umožňuje projednací zásada účastníkům kontradiktorního řízení do jisté míry disponovat s jeho předmětem a určovat, zda svá procesní práva využijí či nikoliv.

Současně je ovšem nutno akcentovat, že prvky koncentrace řízení musí být uplatňovány se zřetelem na respektování jednoho ze základních lidských práv, jež v této souvislosti může být zpochybněno, právo účastníka vyjádřit se k věci samé a k prováděným důkazům, tedy zásadu *audiatur et altera pars*¹⁷, které se jinak vztahuje na řízení sporné i nesporné a přímo souvisí se zásadou rovnosti stran před soudem. Tento „nárok na právní slyšení“ může být zákonem vymezen, aby odpovídal účelu a struktuře daného civilního procesu, avšak jeho porušení může být důvodem pro úspěšné podání řádného opravného prostředku ve věci, či následně ústavní stížnosti, neboť se jedná o právo základní, chráněné ústavou¹⁸.

V současném pojetí je proto třeba na prvky koncentrace řízení použité v moderním civilním procesu založeném na principu jednotého řízení pohlížet jako na žádoucí nástroj pro urychlení řízení a zvýšení odpovědnosti účastníků za postup v řízení, jenž však musí být vymezen a užíván pouze v souladu s ústavním pořádkem, zejména základním právem na zachování principu rovného postavení stran v řízení.

---

¹⁵ Winterová, A.: Nad perspektivami českého civilního procesu. In: Právní rozhledy 19/2008, str. 708

¹⁶ Srov. např. Macur, J.: Koncentrace řízení a procesní prekluzivní lhůty podle novely občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. In: Bulletin advokacie, č. 1/2001, str. 7-8

¹⁷ Čl. 38 odst. 2 LZPS, ustanovení § 123 o.s.ř.

¹⁸ Macur, J.: Koncentrace řízení a procesní prekluzivní lhůty podle novely občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. In: Bulletin advokacie, č. 1/2001, str. 14-15

KAPITOLA 3

K HISTORII UPLATNĚNÍ ZÁSADY KONCENTRACE ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU

Než přejdu k výkladu současného pojetí, dovolím si zastavit se krátce u historie zásady koncentrace řízení, jejíž počátky uplatnění sahají až ke středověkému civilnímu procesu a která provází civilní řízení, s různým účelem a větší či menší intenzitou, kontinuálně až do dnešní doby.

3.1. Kořeny zásady koncentrace řízení

Prvek koncentrace řízení se objevuje v civilním procesu již ve středověkém období, v němž se pravidla o řízení na soudech vyvíjela na základě obyčejového práva a řízení bylo charakterizováno především rigidností úpravy. Civilní proces ovládaný legální teorií důkazu a zásadou legálního pořádku byl rozdělen na fáze, jejichž pořadí bylo pevně dáno a jejichž hranice byly nepřekročitelné. Řízení se skládalo z přípravného řízení, líčení pře a exekuce; od 13. století platilo, že žalobce má v žalobě uvést důkazy, kterými chce prokázat oprávněnost svých nároků a žalovaný musí na žalobu odpovědět; pokud ani po třetí výzvě soudu neodpoví, soud může vydat rozsudek. Dlužno dodat, že úkony účastníků byly důsledně formální, důkazní prostředky z velké části iracionální a úloha soudu spíše pasivní¹⁹.

V tomto typu řízení se aplikace zásady koncentrace řízení skutečně projevovala jako sankce za nesplnění povinnosti účastníka, který v řízení plnil procesní úkony z povinnosti a nikoliv jako projev svého práva. Na splnění či nesplnění povinnosti z velké části záviselo rozhodnutí soudu.

Středověké civilní procesní právo definitivně překonal Obecný soudní řád vydaný Josefem II. v roce 1781, který poprvé zakotvil zcela moderní prvky jako dispoziční a projednací zásadu nebo princip rovnosti stran. Modernizace se významně dotkla soudnictví samého, které se stalo definitivně věcí státní; soudce měl být od příště profesionál s právnickým vzděláním; soudní organizace se stala jednotnou, zahrnující apelační soudy jako univerzální odvolací soudy²⁰.

Přes nové přístupy josefinských úprav však zůstal civilní proces postaven na principu legálního pořádku, rozdělen na nepřekročitelné fáze, do nichž byly i nadále koncentrovány jednotlivé procesní úkony, které v nich musely být realizovány za všech okolností, pokud je měl účastník v úmyslu v řízení provést²¹.

¹⁹ Schelleová, I. a kol: Civilní proces. Eurolex Bohemia 2006, str. 50-51

²⁰ Dtto, str. 54

²¹ Winterová, A.: Koncentrace civilního soudního řízení. In: Bulletin advokacie č. 4/2001, str. 8-9

3.2. Civilní řád soudní z roku 1895

Moderní jednotné řízení upřednostňující v civilním řízení princip úplné apelace bylo na našem území zavedeno a aplikováno v souvislosti s rakouským civilním procesním řádem z roku 1895 (zák. č. 110-113/1895 ř.z., dále jen „c.ř.s.“), jenž se v českých zemích (nikoliv např. na Slovensku) uplatňoval přes veškeré snahy předválečného Československa o sjednocení procesního práva a vlastní procesní řád až do poloviny 20. století²².

Z hlediska procesních úkonů účastníků, kteří vinou přísného rozčlenění řízení na jednotlivé fáze činili v těchto fázích příslušné úkony „pro jistotu“, aniž by bylo zřejmé, zda jsou potřeba, mělo nové pojetí civilního procesu tu výhodu, že umožnilo svobodné vedení řízení soudem a větší volnost uplatnění úkonů účastníkům řízení v okamžiku, kdy jich bylo zapotřebí. Tato zásadní změna však byla učiněna s vědomím, že je potřeba stanovit mantinely možnému zneužívání této volnosti obstrukcemi vedoucími k neúnosnému protahování řízení a jeho nehospodárnosti. Proto byly v c.ř.s. již od počátku jeho účinnosti ponechány dílčí prvky principu koncentrace.

Jednalo se zejména o koncentraci v rámci tzv. přípravného řízení (srov. kpt. 6.2.), kterou soud nařizoval ve skutkově a právně složitějších věcech. Koncentrace (ze zákona) spočívala v tom, že strana, která se dostavila v přípravném řízení před soudce, nemohla následně v hlavním řízení tvrdit skutečnosti a činit důkazní návrhy nebo vyjadřovat se k důkazním návrhům a činit námitky, které, i přes výzvu soudce v přípravném řízení, neučinila nebo odepřela učinit, pokud neměla výslovný souhlas protistrany nebo neprokázala nevědomost o těchto tvrzeních, důkazných prostředcích či námitkách.

---

²² Nově vzniklá Československá republika v říjnu 1918 svým prvním zákonem převzala téměř veškeré rakouské a uherské zákonodárství, čímž si zajistila právní kontinuitu s rakouským a uherským právním řádem. Důsledek toho byl vznik paradoxního jevu, kdy v unitárním státě platily dva celkem odlišné právní řády, jiný v českých zemích, jiný na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Československá vláda od samého počátku sice projevovala snahy o sjednocení právního řádu, dokonce k tomu účelu bylo zřízeno ministerstvo pro sjednocení zákonodárství a správy (tzv. unifikační ministerstvo), které však nedosáhlo chtěného cíle v podstatě ani v jediném případě. Nejinak tomu bylo i v oblasti procesního práva. Na sjednocení se začalo pracovat již v roce 1922. V roce 1928 příslušná komise, která pracovala v Praze a v Bratislavě, předložila osnovu nového procesního kodexu ministerstvu unifikací, jež na základě ní do roku 1931 vypracovalo definitivní verzi, kterou zveřejnilo jako „Návrh zákona o soudní příslušnosti a civilního řádu soudního“. Roku 1937 vláda předložila Národnímu shromáždění společně s osnovou občanského zákoníku i osnovu nového procesního kodexu. Osnova ovšem byla postavena pouze na principu unifikace tím způsobem, že by se jen mírně revidované rakouské právo rozšířilo i na Slovensko. Odborná veřejnost na to reagovala odmítavě, když celostátní unifikační kongres v Bratislavě v roce 1937 ve své rezoluci požadoval, aby se mnohem více přihlíželo ke slovenskému právu. Kromě toho celá osnova byla značně neúplná, některé instituty nebyly vůbec upravené. Další osud zmíněné osnovy však poznamenal politický vývoj v republice koncem třicátých let. Mnichovská dohoda a nedlouho poté okupace Čech a Moravy znemožnily další projednávání osnovy procesního kodexu, stejně jako zákoníku občanského i obchodního. Po celou dobu první i druhé Československé republiky tedy platily rakouské procesní předpisy z let 1895 – 1896.

In: Schelle, K.: Význam vzniku Československé republiky pro vývoj civilního řízení, <http://www.law.muni.cz/edicni/dp08/files/pdf/prteorie/schelle.pdf>

O koncentraci řízení ze zákona bylo možno hovořit v c.ř.s. i ve vztahu k odvolacímu řízení, v němž nové skutkové okolnosti a důkazní návrhy mohly být tvrzeny jen k prokázání či vyvrácení odvolacích důvodů, nikoliv však již k věcným návrhům uplatněným v první instanci.

Koncentrace řízení se v c.ř.s. projevovala taktéž v řízení rozkazním a směnečném. V platebním rozkazu bylo žalovanému uloženo, aby ve lhůtě 14 dnů od doručení (ve směnečném řízení do tří dnů) splnil uplatněný nárok a náklady řízení nebo podal námitky; včas podané námitky znamenaly povinnost soudu nařídít ve věci jednání, přičemž projednány mohly být jen uplatněné námitky; cílem jednání bylo rozhodnutí, zda a v jakém rozsahu zůstává platební rozkaz v platnosti nebo se zrušuje.

Ve směnečném řízení zůstal následně tento typ koncentrace ve vztahu k obsahu námitek zachován i po roce 1950 a představuje tak kontinuitu v uplatňování zásady koncentrace řízení v civilním řízení ve 20. století (srov. kpt. 5.1.3).

Vedle zákonné koncentrace znal c.ř.s. rovněž institut koncentrace řízení na základě soudního rozhodnutí. Diskreční pravomoc soudu se projevovala např. v jeho možnosti z vlastního podnětu nebo na návrh druhé strany prohlásit za nepřípustné uvádění nové skutečnosti nebo nového důkazního návrhu, jestliže byl úkon učiněn zřejmě v úmyslu, aby se projednání a rozhodnutí věci odálilo a jejího připuštění by značně zdrželo vyřízení věci²³.

3.3. Socialistické civilní procesní právo 1948-1989

Od roku 1948 byl přerušen kontinuální vývoj řady institucí, civilní proces nevyjímaje. Stěžejní předpisy týkající se civilního soudního řízení, zákon o zlidovění soudnictví z roku 1948, občanské soudní řády z roku 1950 a z roku 1963 byly vybudovány na jiné koncepci civilního procesu, která byla označována za socialistickou. Jeho základními znaky byly důsledně uplatňovaná koncepce jednotného řízení a zásady materiální pravdy, která měla často ideologickou funkci, neboť jejím jménem bylo možno odůvodnit státní intervence do řízení.²⁴

3.3.1. Občanský soudní řád z roku 1950

Zákon o řízení ve věcech občanskoprávních č. 142/1950 Sb. (dále jen o.s.ř. z roku 1950) učinil zásadní změnu civilního procesního práva. Nový občanský soudní řád vycházel z GPK (civilní procesní kodex bývalé RSFSR z roku 1923) a zaváděl do praxe nová procesní pravidla a principy.

O.s.ř. z roku 1950 byl přijatý v rámci tzv. právníkové dvouletky, platil na celém území republiky a odstranil nejen právní dualismus českého a slovenského práva, ale i rozdíly mezi tzv.

²³ K otázce koncentrace řízení v c.ř.s. více srov. Seidl, K.: Koncentrace civilního soudního řízení. Univerzita Karlova. Praha 2003, str. 9-16

²⁴ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 4.vydání, 2006, str. 54-55

sporným a nesporným řízením, a sjednotil základní zásady všech druhů civilního řízení. Ovládnutý principem jednotného řízení a zásadou materiální pravdy, která změnila obsah ostatních procesních zásad, zatlačil o.s.ř. z roku 1950 instituty koncentrace řízení zcela do pozadí. Možnost uvádět skutečnosti rozhodné pro rozhodnutí soudu nebo činit důkazní návrhy nebyly zákonem omezeny, a to ani v případě odvolacího řízení. Logickým vyústěním úplné apelace bylo, že skutečný „boj“ mezi stranami probíhal často až před odvolacím soudem, kam si účastníci schovávali v rámci taktiky překvapivá tvrzení či důkazy, které měly druhou stranu zaskočit a vést ve sporu k vítězství. Netřeba dodávat, že tento způsob vedení řízení vedl k jeho neúměrnému protahování.

Vedle nemnoha případů koncentrace úkonů ze zákona, které se v o.s.ř. z roku 1950 týkaly procesní stránky řízení a nikoliv merita věci, byly ojedinělým případem koncentrace, pokud šlo o tvrzené skutečnosti a navrhované důkazy, námitky proti platebnímu rozkazu ve směnečném a šekovém řízení, jak bylo naznačeno v předchozí kapitole. Platebním rozkazem ukládal soud žalovanému, aby do tří dnů pod exekucí zaplatil žalobci částku žádanou v žalobě spolu s vedlejšími pohledávkami a stanovenými náklady, anebo aby v téže lhůtě podal proti tomu námitky u soudu, který rozkaz vydal. Podal-li žalovaný námitky včas, nařídil soud k jejich projednání jednání. Koncentrace se projevila v tom, že k jiným námitkám než uvedeným nemohl již soud z úřední povinnosti přihlídnout²⁵.

3.3.2. Občanský soudní řád z roku 1964 v původním znění

Občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., který nahradil s účinností od 1. ledna 1964 stávající o.s.ř. z roku 1950 (dále jen o.s.ř. z roku 1964 v původním znění), vycházel z Ústavy Československé socialistické republiky vyhlášené roku 1960 a z nových zásad sovětského občanského soudního řízení z roku 1961. Tyto zásady však neprovedly žádné velké změny v principech stanovených už v sovětském kodexu z roku 1923, z něž vycházel o.s.ř. z roku 1950, a proto se základní principy řízení v těchto dvou kodexech příliš nelišily. Vůdčí zásadou civilního procesu zůstal princip materiální pravdy, i nadále nebylo rozlišováno mezi řízením sporným a nesporným a v původní koncepci o.s.ř. z roku 1964 v původním znění ani mezi řízením nalézacím a vykonávacím²⁶.

Princip jednotného řízení byl proveden do všech důsledků ve snaze vyhovět požadavkům co nejúplnějšího zjištění objektivní pravdy, kterou se měl soud snažit zjistit a

---

²⁵ Více srov. Seidl, K.: Koncentrace civilního soudního řízení. Univerzita Karlova. Praha 2003, str. 19-20

²⁶ Více srov. Štajgr, F.: Občanské právo procesní. Praha 1964, str. 18-23

učinil základem pro své rozhodnutí bez ohledu na procesní aktivitu stran, a otevřela se tak cesta pro uplatnění úplné apelace prakticky bez omezení.

Odpovědnost za výsledek řízení byla z velké části vložena do rukou soudu, který sice měl ze zákona uloženou povinnost po zahájení řízení postupovat v něm bez dalších návrhů tak, aby byla věc co nejrychleji projednána a rozhodnuta a jednání mělo být soudem připraveno tak, aby bylo možno rozhodnout zpravidla při jediném jednání, soud však neměl k dispozici žádné nástroje, kterými by si „vynutil“ spolupráci účastníků. O.s.ř. z roku 1964 v původním znění jako oporu pro možnost rozhodnout při jediném jednání nabízel § 114, který soud povinoval zjistit stanovisko odpůrce a pokusit se předběžně o smírné vyřízení případu. Dále soud mohl odpůrci uložit, aby se ve věci vyjádřil písemně a připojil listinné důkazy, jichž se dovolává. Současně měl soud také dbát o odstranění nedostatků a neúplností v návrzích účastníků a zajistit, aby bylo možno při jednání provést potřebné důkazy. Citované ustanovení však nenabízelo soudu nic, co by mohl použít k pobídnutí účastníků k součinnosti, bez které nebylo možno splnit předpoklady pro rychlé a spravedlivé rozhodnutí ve věci. Osvědčený nástroj v podobě koncentrace řízení, se až na osamělou výjimku spojenou s námitkou proti platebnímu rozkazu ve směnečném a šekovém řízení, která byla oproti znění v o.s.ř. roku 1950 jen minimálně dotčena, prakticky vytratil.

Zásada koncentrace řízení tak zůstala v českém civilním procesu nepovšimnuta až do přijetí velké novely, zákona č. 30/2000 Sb.

KAPITOLA 4

VELKÁ NOVELA O.S.Ř., ZÁKON Č. 30/2000 SB.

4.1. Úvodní poznámky

Od roku 1989 do účinnosti zákona č. 30/2000 Sb., 1. ledna 2001 prošel občanský soudní řád z roku 1964 (dále už jen „o.s.ř.“) několika desítkami novelizací. Tyto novelizace vyvolaly změněné společenské podmínky, pro něž původní koncepce civilního řízení nedostačovala nebo se vůbec nehodila.

Po větších změnách jako byla např. novela č. 519/1991 Sb., která vrátila do procesu civilních soudů obchodní věci, nebo novela č. 263/1992 Sb., jež zavedla institut soudního komisariátu v souvislosti s vrácením dědického řízení do pravomoci soudů, to byla především novela č. 171/1993 Sb., která odstranila ze sporného řízení zásadu materiální pravdy²⁷ a zejména znovu zakotvila v civilním procesu dříve osvědčené instituty rozsudek pro uznání a rozsudek pro zmeškání (ustanovení § 153a, §153b o.s.ř.), které, jsou-li pro jejich aplikaci zákonné podmínky, rovněž umožňují žádanou eliminaci průtahů v řízení.

Cílem především posledně jmenované novely měla být změna v chování jak účastníků, tak soudu v průběhu sporného procesu a to ve smyslu větší odpovědnosti subjektů řízení za důsledky jejich aktivního či pasivního přístupu k řešené věci za účelem nezbytného urychlení civilního sporného řízení (srv. kpt. 2.2.).

Ve výše naznačeném směru vývoje podoby sporného řízení pokračovala tzv. velká novela, zákon č. 30/2000 Sb. (dále jen „velká novela“), která v určitých ohledech znamenala návrat k právnímu stavu před rokem 1950 a která pro sporná řízení přinesla podstatnou změnu právní úpravy postupu soudu prvního stupně při přípravě jednání a při vlastním projednávání věci samé. Smyslem a cílem přijatých změn bylo, jak naznačuje důvodová zpráva, precizovat postup soudu při těchto úkonech a posílit odpovědnost účastníků řízení za jeho výsledek se záměrem zrychlit řízení ve věci v prvním stupni, racionalizovat jeho průběh a vytvořit předpoklady pro přezkoumání věci, která se projednává a rozhoduje ve sporném řízení, odvolacím soudem v systému neúplné apelace²⁸.

V době vzniku velké novely se uvažovalo nad tím, zda-li další novelizaci nemá nahradit rekodifikace o.s.ř. Jednak zde byly pochybnosti, jestli o.s.ř. další, nadto velmi zásadní novelizaci ještě unese, jednak bylo podle důvodové zprávy zřejmé, že ideové kořeny nejen občanského soudního řádu, ale i občanského zákoníku a dalších zákonů, které regulují

²⁷ Např. ustanovení § 153, odst. 1 o.s.ř., kde bylo slovo „skutečného“ nahrazeno slovy „zjištěného skutkového“

²⁸ Drápal, L.: Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. In: Právní rozhledy 5/2002. Mimořádná příloha, str.1

soukromoprávní vztahy, zčásti spočívají stále v 60. letech a již je nelze zcela překonat dílčími novelizacemi. Současně se ale v důvodové zprávě konstatuje, že ještě není připravena rekodifikace občanského práva hmotného a proti přijetí nového o.s.ř. je argumentováno dále tím, že rekodifikace civilního procesu předpokládá podstatné změny v jeho pojetí. Tyto změny, pokud by přišly zcela náhle, by mohly působit obtíže při aplikaci uvažovaných procesních institutů, a ztížit tím uvedení rekodifikačních záměrů v život.

Proto jedním z cílů velké novely měla být příprava pro rekodifikaci civilního procesu, spojená s „testováním“ jednotlivých nových institutů soudního řízení a jejich prověření praxí. Tím lze velkou novelu považovat za sice podstatný, ale stále jen dílčí krok ke konečné podobě civilního procesu, jak by měl vypadat po své rekodifikaci²⁹. K tomu je ovšem nutno jedním dechem dodat, že právní praxí dlouho žádané rekodifikace se zřejmě, zejména v souvislosti s přijetím další novely o.s.ř., zák. č. 7/2009, účinného od 23.1.2009, resp. 1.7.2009 (srov. kpt. 6), jen tak nedočkáme.

4.2. Prvky koncentrace řízení

Pokud jde o typy koncentrace řízení, vrátila se velká novela po vzoru civilního řádu soudního z roku 1895 ke koncentraci řízení ze zákona i koncentraci řízení na základě soudního rozhodnutí. Zavedení těchto prvků koncentrace, vedle za socialistického období jediné „přeživší“ koncentraci v meritu věci ve zkráceném směnečném a šekovém řízení (srov. kpt. 3.3.1.), znamenalo, že po 1. lednu 2001 lze na civilní proces hledět jako na proces ovládaný principem jednotnosti, s racionálně doplněnými prvky koncentrace ve sporném řízení³⁰.

Význam zavedení koncentrace řízení a dalších nových prvků v civilním procesu velkou novelou objasňuje již její důvodová zpráva, podle níž jedním z cílů návrhu zákona je, aby byly z činnosti soudů odstraněny zbytečné průtahy (čl. 38 odst. 2 LZPS) a aby soudy rozhodovaly o občanských právech nebo závazcích v přiměřené době (čl. 6 odst. 1 Úmluvy).

Základním cílem velké novely bylo přimět jak soudy, tak účastníky řízení, aby změnily své chování v procesu. „Ze strany soudů jde o to, aby dbaly na to, aby ještě před nařízením jednání byl proces připraven tak, aby v nařízeném jednání bylo možno ihned rozhodnout. Ze strany účastníků řízení jde o to, aby převzali odpovědnost za proces u soudu, a tedy uvedli

---

²⁹ Macková, A.: Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000. In: Bulletin advokacie, č. 8/2000, str. 25

³⁰ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 4.vydání, 2006, str. 83

všechna rozhodná skutková tvrzení i důkazy tak včas a v takové fázi řízení, aby soud mohl připravit jednání tak, aby bylo možné při tomto jednání rozhodnout³¹.

K těmto zásadním cílům měly přispět novinky velké novely, a to především precizace přípravy jednání soudem (ustanovení § 114a o.s.ř.), institut rozhodnutí ve věci bez jednání (ustanovení § 115a o.s.ř.) a především ustanovení § 114b, § 118b, § 118c a § 119a o.s.ř., resp. navazující ustanovení § 205a o.s.ř. pro odvolací řízení, jež do prvoinstančního řízení civilního procesu v českém prostředí znovu zavedly instituty zákonné a soudcovské koncentrace řízení.

4.3. Příprava jednání

Vedle zavedení prvků koncentrace řízení významně rozšířila velká novela institut přípravy jednání (ustanovení § 114, § 114a, § 114b o.s.ř.), usilující o rozhodnutí ve věci při jediném jednání.

Konstrukce institutu přípravy jednání počítá s tím, že soud bude nejprve zkoumat, zda jsou splněny podmínky řízení a zda byly odstraněny vady v žalobě (ustanovení § 114 odst. 1 o.s.ř.); pokud podmínky splněny nejsou a nelze je odstranit (ustanovení § 104 o.s.ř.) nebo je-li žaloba odmítnuta (ustanovení § 43 odst. 2 o.s.ř.), je řízení skončeno (ustanovení § 114 odst. 2 o.s.ř.). V další fázi následuje samotná příprava jednání; povinností soudce je činit opatření, jež má vést k takové přípravě, aby bylo možno rozhodnout v jediném jednání. Komentář k občanskému soudnímu řádu³² (dále jen „Komentář“) uvádí v této souvislosti základní účel přípravy jednání, a to nezbytné *stanovení okruhu sporných skutečností* mezi účastníky, které budou následně předmětem dokazování (srov. také ustanovení § 6 o.s.ř.). Tuto zásadu je možno naplnit především na základě ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) o.s.ř., tedy výzvou žalovanému, aby se ve věci písemně vyjádřil, popř. předložil listinné důkazy, jichž se dovolává³³. Problém nastává, pokud žalovaný takové výzvě řádně a včas nevyhoví, neboť povinnost uložená mu usnesením podle § 114a odst. 2 písm. a) o.s.ř. není vynutitelná. Nepodá-li žalovaný navzdory výzvě soudu vyjádření ve věci, lze vůči němu uplatnit nanejvýš pořádkové pokuty (ustanovení § 53 o.s.ř.), jejichž ukládání je sankcí mj. za neuposlechnutí příkazu soudu, avšak jeho splnění jinak nevyhnuje, a je stále na žalovaném, zda-li se k žalobě

³¹ Nykodým, J: Novela občanského soudního řádu. In: Bulletin advokacie 8/2000, str. 11

³² Bureš, J.; Drápal, L.; Krčmář, Z.; Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář. 7. vydání. Beck Praha 2006

³³ Výzvu podle ustanovení § 114a odst. 2 o.s.ř. lze v souladu s principem *audiatur et altera pars* chápat jako první možnost pro žalovaného předkládat tvrzení a nabízet důkazy na svou obranu, tj. jako odpověď na podání podle ustanovení § 79 o.s.ř., v němž je právo (a zároveň povinnost) tvrdit a nabízet důkazy dáno žalobci.

na něj podané vyjádří. Přitom je zřejmé, že stanovit okruh sporných skutečností nelze bez součinnosti žalovaného³⁴.

Pokud se za takových okolností ukáže být vinou nečinnosti účastníků marné nebo neúčelné postupovat podle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) o.s.ř., nabízí velká novela alternativu postupu podle ustanovení § 114b o.s.ř., popř. podle ustanovení § 118b o.s.ř., jež jsou vedle funkce koncentrace určeny také ke zjednání jistoty v tom, které skutečnosti jsou mezi účastníky sporné. Ve druhém případě jde o možnost doplnění žaloby nebo vyjádření žalovaného, jenž teoreticky může být vyzván k vyjádření teprve v prvním jednání, v případě ustanovení § 114b o.s.ř. o vynutitelnou „odpověď“ žalovaným na návrh žalobce podle ustanovení § 79 o.s.ř., které vymezí sporné skutečnosti ještě před nařízením jednání ve věci. Tento postup se stal velmi účinným suplentem ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) o.s.ř, a je v této souvislosti soudní praxí hojně využíván (srov. kpt. 5.4.1.).

Vztah institutů koncentrace řízení a přípravy jednání se dále modifikoval zavedením ustanovení § 114c o.s.ř. novelou č. 59/2005 Sb., které umožňuje soudu ve fázi přípravy jednání, ukazuje-li se, že postupem podle §114a odst. 2 a §114b os.ř. nemůže být jednání připraveno tak, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání, předvolat účastníky před jednáním ve věci za účelem poučení, pokusu o smírné vyřízení věci a vyzvy, aby splnili své procesní povinnosti, zejména aby do protokolu doplnili svá skutková tvrzení a návrhy na provedení důkazů. Tento neformální postup byl následně transformován zavedením nového institutu přípravného jednání souhrnnou novelou, zák. č. 7/2009 Sb. (srov. kpt. 6).

4.4. Poučovací povinnost soudu

V souvislosti se zavedením nových ustanovení o koncentraci řízení velkou novelou se zásadně změnil také obsah institutu poučovací povinnosti soudu vymezený původně zák. č. 518/1991 Sb., jenž novelizoval ustanovení § 5 o.s.ř. tak, že soudy poskytují účastníkům poučení *pouze o jejich procesních právech a povinnostech*. S poukazem na nutnost zachování nestrannosti soudu se zdůrazňovalo, že poučení o hmotném právu není přípustné. Tato praxe byla soudy všeobecně přijímána s tím, že není povinností soudu účastníkům sdělovat, které hmotněprávní skutečnosti jsou pro rozhodnutí ve věci důležité. Zdůrazňování nestrannosti soudu tímto způsobem však příliš často vedlo k nepředvídatelnosti soudních rozhodnutí a znemožňovalo stranám účinně hájit své zájmy³⁵.

³⁴ Komentář, I. díl, str. 413

³⁵ Svoboda, K.: Hmotněprávní poučovací povinnost soudu - mýtus nebo realita? Právní fórum č. 2/2007, str. 16

Velká novela však zvýšila nároky na chování účastníků za trvání řízení a tomu se muselo přizpůsobit také důkladnější poučení ze strany soudu. Druhým důvodem pro to, aby byla na soud (zejména prvostupňový) kladena v zákonem předvídaných případech povinnost velice precizně poučit účastníka řízení, byl nově specifikovaný důraz na *zásadu předvídatelnosti* soudního rozhodnutí. Za daných podmínek, a zejména v souvislosti s nově zavedeným poučením podle ustanovení § 118a o.s.ř., se soud nemůže ubránit situaci, kdy vedle poučení o procesní situaci musí účastníky seznámit také se svým pohledem na skutkovou a právní stránku projednávané věci.

Základní pravidla poučovací povinnosti směřující ke hmotnému právu jsou obsažena v již zmiňovaném ustanovení § 118a o.s.ř. Toto ustanovení zavazuje soud k poskytnutí poučení pro případ, kdy účastník nesplní jednu ze dvou základních procesních povinností, a to povinnost tvrdit pro rozhodnutí důležitá fakta a povinnost tyto skutečnosti prokazovat. Pokud účastník některé z těchto povinností nedostojí, soud jej musí upozornit na hrozící riziko neúspěchu ve sporu. Je pravdou, že z ustanovení § 118a o.s.ř. výslovně nevyplývá, že soud má stranám poučení o hmotném právu poskytnout. Nutnost poskytnutí hmotněprávního poučení ale vyplývá z logiky věci. Těžko může soud po účastníku chtít, aby něco tvrdil nebo prokázal, aniž by mu vysvětlil proč. Osvětlení tohoto „proč“ se bez hmotného práva neobejde³⁶.

Zásadní význam má správná aplikace poučení podle ustanovení 118a o.s.ř. v návaznosti na novou poučovací povinnost podle ustanovení § 119a o.s.ř. a § 118b o.s.ř., kterými se koncentruje možnost předkládat skutečnosti a nabízet důkazy k jejich prokázání ve sporném řízení k okamžiku rozhodnutí ve věci, resp. na konec prvního jednání ve věci (srov. kpt. 5.1.1., 5.1.2.). Pro úplnost dodávám, že další nový typ poučení ve vztahu ke koncentraci řízení zavedla velká novela v ustanovení § 114b o.s.ř., jež se vztahuje ke specifické situaci kvalifikované výzvy žalovanému a důsledkům jejího nesplnění (srov. kpt. 5.4.1.).

Závěrem k otázce poučovací povinnosti, kterou jsem nastínila pro potřeby této práce pouze v hrubých obrysech, konstatuji, že je podle mého názoru z velké části na soudci samém, jak se vyrovná se široce pojatou poučovací povinností zakotvenou v současném o.s.ř., jejíž vnímání a interpretace nejsou dodnes zdaleka sjednoceny. Na jedné straně zde existuje nebezpečí formálnosti a paušálnosti poučení, pokud bude poskytováno pouze za účelem splnění povinnosti, a na straně druhé možnost přílišné „péče“ o účastníka řízení, zejména takového, který k procesu nepřistupuje poctivě a mnohdy ve snaze oddálit soudní rozhodnutí³⁷. Najít mezi těmito dvěma póly kompromis ctící zákon i potřeby účastníků je zřejmě jeden

---

³⁶

Svoboda, K.: Hmotněprávní poučovací povinnost soudu - mýtus nebo realita? Právní fórum č. 2/2007, str. 16

³⁷ Srov. Jirsa, J.: Velká novela občanského soudního řádu a její důsledky pro civilní proces. Rigorózní práce. UK Praha 2005, str. 41-42

z obtížných úkolů soudcovské práce. Soud při poučování (zejména podle ustanovení § 118a o.s.ř.) musí odhadnout velmi tenkou mez, o čem konkrétně lze ještě účastníka poučit a o čem již nikoliv, přičemž by toto poučení mělo být dostatečně konkrétní a srozumitelné i laickým účastníkům. Zároveň by se k nim mělo dostat v okamžiku, kdy vznikne určitá procesní situace, která poučení vyžaduje, a nikoliv na začátku řízení výčtem všech možných procesních práv a povinností účastníků. Současně platí, že výkonem poučovací povinnosti nesmí být narušen princip rovnosti účastníků a přerůst v uplatňování vyšetřovací zásady a hledání materiální pravdy³⁸.

38

Horák, P., Hromada, M.: Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. Právní rozhledy, 10/2003, str. 494

KAPITOLA 5

KONCENTRACE ŘÍZENÍ V CIVILNÍM PROCESU V PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

5.1. Koncentrace řízení ze zákona v řízení před soudem prvního stupně

V souladu se zásadou projednací uplatňovanou ve sporném civilním řízení soud prvního stupně zjišťuje skutkový stav v rozsahu tvrzeném účastníky a za pomoci důkazů jimi předložených. Pokud chce být účastník ve sporu úspěšný, musí uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy ohledně tvrzených skutečností. Právní teorie hovoří o povinnosti tvrzení, tedy povinnost uvést skutečnosti důležité pro rozhodnutí, a povinnosti důkazní, která se vztahuje k určité tvrzené skutečnosti. Bez tvrzení skutečností by nebylo důkazní povinnosti a nebylo by možné se domáhat u soudu ochrany, neboť požadavek ochrany je vždy s určitými nastalými skutečnostmi spjat. Obě povinnosti jsou doprovázeny odpovídajícími břemeny. Důkazní břemeno lze vymezit jako procesní odpovědnost účastníka za to, že soudu budou rozhodné skutečnosti, k nimž se důkazní břemeno vztahuje, prokázány³⁹. Podle ustanovení § 120 odst. 1 o.s.ř. jsou účastníci povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Soud rozhoduje, které z navrhovaných důkazů provede.

Na základě velké novely je ex lege určeno, dokdy mohou účastníci sporného řízení splnit svoji povinnost tvrzení a povinnost důkazní, přičemž je rozlišena koncentrace obecná podle ustanovení § 119a o.s.ř., která vymezuje možnost účastníků plnit tyto povinnosti do konce prvoinstančního řízení, a koncentrace „přísná“ podle ustanovení § 118b o.s.ř. vztahující se na vybrané typy sporných řízení, která se uplatňuje de facto pouze tehdy, pokud se nepodaří naplnit dikci ustanovení § 114a odst. 1 o.s.ř., tj. připravit věc tak, aby bylo možno rozhodnout při jediném jednání.

5.1.1. **Zákonná koncentrace řízení podle ustanovení § 119a o.s.ř.**

Ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. lze chápat jako speciální poučovací povinnosti soudu, doplňující, vedle dalších zákonných případů povinnosti soudu poučít účastníky řízení, obecnou poučovací povinnost podle ustanovení § 5 o.s.ř. (srov. kpt. 4.4.). Uplatněním tohoto institutu byla fakticky zavedena ve sporném civilním řízení zásada neúplné apelace. To znamená, že účastník sporného řízení nemá právo uvádět tzv. novoty před soudem druhého stupně a tento soud nemá zároveň oprávnění je užít jako podklad pro své rozhodnutí (srov. kpt. 5.2.). Možnost účastníků předkládat tvrzení a nabízet důkazy se totiž touto právní úpravou omezuje

³⁹ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 4.vydání, 2006, str. 276-277

okamžikem vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně. V ideálním případě (a v souladu s ustanovením § 114a odst. 1 o.s.ř.) se může jednat o situaci, kdy se koncentrace řízení uplatní již na konci prvního jednání ve věci, avšak odročením se v tomto případě účastníci nevystavují nebezpečí ztráty možnosti účinně tvrdit skutečnosti a navrhopvat důkazy.

Dle důvodové zprávy k velké novele je smyslem tohoto ustanovení poskytnout účastníkům ještě "poslední" možnost ke splnění povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti v řízení před soudem prvního stupně, neboť v odvolacím řízení to zásadně (kromě taxativně stanovených výjimek) není možné. Jestliže přítomní účastníci ani po poučení podle ustanovení § 119 odst. 1 o.s.ř. nové skutečnosti a důkazy neuvedou, jestliže nové skutečnosti a důkazy byly uplatněny v rozporu s § 118b, § 118c nebo § 175 odst. 4 o.s.ř., nebo jestliže soud rozhodl, že navrhované důkazy neprovede, předseda senátu účastníky vyzve, aby shrnuli své návrhy a aby se vyjádřili k dokazování a ke skutkové a k právní stránce věci (ustanovení § 119a odst. 2 o.s.ř.).

Podle Komentáře se zákaz novot podle ustanovení § 119a o.s.ř. týká pouze takových tvrzení a důkazů, které účastník mohl uplatnit u soudu první instance, a vlastní vinou tak neučinil, ačkoliv si byl v konkrétní věci těchto následků vědom⁴⁰. Současně však podle výslovné úpravy ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. platí, že soud je povinován poučit účastníky *přítomné*, což a contrario znamená, že existuje dovolená zákonná absence poučení. Komentář k tomu poznamenává, že ti účastníci, kteří se jednání nezúčastní, nemusí být poučeni, bez ohledu na důvod jejich nepřítomnosti⁴¹. Znamená to, že pokud se účastník jednání neúčastní, nemůže se z důvodu nepoučení následně dovolávat výjimky ze zákazu novot v odvolacím řízení podle některého z ustanovení § 205a o.s.ř, vyjma případu, kdy by bylo jednáno v jeho nepřítomnosti v rozporu s ustanovením § 101 odst. 3 o.s.ř.

Obdobná situace nastává, pokud soud postupuje v souladu s ustanovením § 115a o.s.ř. a spor meritorně rozhoduje bez jednání, jen na základě účastníky předložených listinných důkazů. Pokud v takovém případě navrhuje v případném odvolacím řízení účastník nová tvrzení či důkazy, aplikuje se na takový postup zákonný zákaz novot, jak judikovala i soudní praxe, přestože nejsou účastníci z logických důvodů poučeni podle ustanovení § 119a o.s.ř.⁴². Je však nutno zkoumat, zda-li postup soudu, kdy rozhodne bez nařízeného jednání, skutečně vyhovuje zákonné úpravě rozhodnutí bez jednání podle ustanovení § 115a o.s.ř., tj. jestli

---

⁴⁰ Komentář, I. díl, str. 446

⁴¹ Dtto

⁴² Srov. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29.1.2004, sp.zn. 20 Co 566/3003, v němž odvolací soud konstatoval, že postup podle ustanovení § 115a o.s.ř. nebrání aplikaci systému neúplné apelace v odvolacím řízení, a proto návrhu žalované na doplnění dokazování výsledkem svědků nevyhověl, ačkoliv soud prvoinstanční účastníky nepoučil podle ustanovení § 119a o.s.ř., neboť nebylo nařízeno jednání.

účastníci předložili listinné důkazy dostačující k prokázání jejich tvrzení a účasti na projednání věci se vzdali, popř. s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí. Nejasnost by v této věci mohla nastat v případě, že se účastník k takto navrženému postupu soudu nevyjádří, avšak v tomto případě je vhodné, aby soud aplikoval ustanovení § 101 odst. 4 o.s.ř., které zakládá fikci souhlasu s navrhovaným postupem za splnění určitých okolností. Těmi budou prokazatelně doručená výzva účastníku, aby se vyjádřil (a to podle mého názoru i tehdy, pokud je ve sporu zastupován zmocněným zástupcem, neboť jeho úloha v této věci je v zásadě nezastupitelná) v určité lhůtě, a rovněž poučení, že pokud tak neučiní, ponese následky ve smyslu ustanovení § 101 odst. 4 o.s.ř., tj. bude se mít zato, že nemá námitek.

Poučení podle ustanovení § 119a o.s.ř. se neposkytuje také tehdy, má-li soud za to, že jsou splněny podmínky, aby ve věci rozhodl rozsudkem pro uznání (ustanovení § 153a, popř. § 114b odst. 5 o.s.ř.) nebo rozsudkem pro zmeškání (ustanovení § 153b o.s.ř.); oběma těmito rozsudky se nerozhoduje na základě výsledků dokazování a odvolací důvody ve vztahu k těmto rozsudkům jsou samostatně vymezeny v ustanovení § 205b⁴³.

Soud prvního stupně musí dále brát v úvahu možnost, že mohlo být koncentrováno již dříve podle příslušných ustanovení o.s.ř. (srov. kpt. 5.1.2.). V takovém případě se poučení může týkat pouze nových skutečností a důkazů vyplývajících z výjimek uvedených v těchto ustanoveních⁴⁴.

O provedeném poučení soud provede záznam do jednacího protokolu. K řádné protokolaci tohoto úkonu soudu zpravidla postačuje, poznamená-li se v protokole s odkazem na ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. V protokolu se též uvede, zda a jak účastníci (jejich zástupci) na poučení reagovali⁴⁵.

Na počátku aplikace ustanovení § 119a o.s.ř. ve sporném řízení nastal určitý výkladový problém v souvislosti s charakterem samotného poučení. Na tuto otázku musela při absenci bližší zákonné úpravy odpovědět poměrně záhy soudní praxe, jak vyplývá z právního názoru Nejvyššího soudu ČR z roku 2003, který v této souvislosti zmiňuje výslovně, že poučení podle ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. musí být „náležitě konkrétní“ a musí být účastníku poskytnuto v době, kdy to vyžaduje stav řízení⁴⁶.

---

⁴³ Komentář, I. díl, str. 446

⁴⁴ Nykodým J.: Novela občanského soudního řádu. In: Bulletin advokacie č. 8/2000, str. 20

⁴⁵ Dtto

⁴⁶ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.3. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002, kde bylo konstatováno, že poučení, podle kterého všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí žalovaný uvést „do skončení dnešního jednání“, není úplným poučením ve smyslu ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř.“ z důvodů absence zákonného poučení, že se tak musí stát „do vyhlášení rozhodnutí“

Pokud po výzvě podle ustanovení § 119 a odst. 1 o.s.ř. poučený účastník bude tvrdit nové skutečnosti či navrhne nové důkazy prokazující stávající či nová tvrzení, rozhodne soud podle ustanovení § 120 odst. 1 o.s.ř., zda navržené důkazy provede (usnesením, proti němuž není podle ustanovení § 202 odst. 1 písm. a) o.s.ř. řádný opravný prostředek). Po provedení takových důkazů musí soud opětovně postupovat podle ustanovení § 119 a odst. 1 o.s.ř. a znovu účastníky v jeho intencích řádně poučit.

Tento postup podle mého názoru výkladové obtíže nečiní. Nejednoznačnou se naopak jeví otázka, zda je přípustné, aby účastníci nové skutečnosti a důkazy uváděli i po učiněném poučení, v rámci svého závěrečného vyjádření. Domnívám se, že ano, neboť z ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. jasně vyplývá, že *nepřekročitelnou hranicí je až okamžik vyhlášení rozhodnutí* soudem prvního stupně. Jak vyplývá z právních polemik, soudní praxe však bývá často odlišná, neboť u některých obecných soudů se objevuje protokolace o „skončení dokazování“ bezprostředně navazující na poučení podle ustanovení § 119a o.s.ř. Český civilní proces však stojí na principu arbitrárního pořádku a nelze v něm ze zákona identifikovat fázi „dokazovací“ a fázi „závěrečných řečí“. Jediným omezením, které plyne z ustanovení § 119a odst. 2 o.s.ř. tak je, že po jakémkoliv dokazování musí znovu následovat závěrečné řeči. Z uvedeného ustanovení však nelze nijak dovodit, že po poučení o koncentraci či po závěrečných řečech již nelze dokazovat či činit důkazní návrhy. „Úspěšné“ závěrečné řeči jsou jen takové, které již nepřinášejí potřebu dalšího dokazování⁴⁷.

Pokud by soud nové důkazní návrhy podporující stávající či nová tvrzení přednesené v závěrečné řeči připustil, musí po jejich provedení (stejně jako v případě, že nové skutečnosti a navrhované důkazy účastník nabídl nově ještě před svojí závěrečnou řečí) opět přistoupit k poučovací povinnosti podle ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. a poskytnout účastníkům nové poučení, neboť to předchází již bylo konzumováno dalším procesním postupem soudu a skutkový stav věci a stav řízení se mohl v důsledku nových skutečností změnit⁴⁸.

Z předcházejícího výkladu lze shrnout k povaze poučení podle ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. tolik, že je nutno jej považovat za jeden z nejdůležitějších prvků koncentrace ve sporném řízení. Proto se právní teorie i soudní praxe snaží o jeho precizaci z hlediska formálního i obsahového, neboť nemožnost účinně předkládat tvrzení a navrhopvat důkazy po prvoinstančním rozhodnutí ve věci je závažným zásahem do subjektivních procesních práv účastníků řízení. Důsledky aplikace tohoto ustanovení musí být účastníkům řízení jakožto

---

⁴⁷ Vašíček, M., Dvořáček, D.: „Překvapivé právní hodnocení“ ve světle zásad kontradiktornosti. In: Právní rozhledy, č. 6/2004, str. 221-224

⁴⁸ Komentář, I. díl, str. 447

nositelům subjektivních práv náležitě podány i vyloženy, především v souladu účelem samotného civilního řízení (viz např. ustanovení § 1, § 3 nebo § 5 o.s.ř.).

Pro následný výklad dodávám, že vadné poučení podle ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. je proto jedním z důvodů pro výjimku ze zákazu novot (srov. kpt. 5.2.).

5.1.2. Zákonná koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o.s.ř.

Velká novela zavedla do o.s.ř. vedle obecné koncentrace sporného řízení ze zákona i koncentraci ze zákona v přísnějším smyslu, kdy procesní úkony, povinnost uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jsou koncentrovány již v době do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo (tj. nikoliv takové, které bylo nařízeno, ale předem odročeno na jiný termín).

Podle důvodové zprávy k ustanovení § 118b o.s.ř. byla tato koncentrace navrhována ve věcech v něm uvedených, u nichž to vyžaduje potřeba (společenský zájem) na soustředěném řízení a urychleném rozhodnutí věci.

Které spory měl zákonodárce na mysli, vypočítává taxativně ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. Jedná se o dvě skupiny věcí, z nichž v první se koncentrace vztahuje ke všem právně významným skutečnostem a důkazům způsobilým tyto skutečnosti prokázat, druhá skupina obsahuje věci, u nichž se tato koncentrace vztahuje pouze na skutečnosti a důkazy ohledně základu uplatněného nároku (věci). Pojem „základ nároku“ je v Komentáři i současné judikatuře dostatečně osvětlen v souvislosti s tzv. mezitímním rozsudkem (ustanovení § 152 odst. 2 o.s.ř.) a jedná se v podstatě o všechny sporné otázky s výjimkou výše žalobcova nároku. To znamená, že skutečnosti, resp. důkazy, které odůvodňují výši žalobcem uplatněného nároku na plnění, nejsou v daných věcech koncentrací podle ustanovení § 118b o.s.ř. dotčeny.

Volbu výčtu sporů z obou skupin zákonodárce nezdůvodňuje a spokojuje se s obecnou proklamací společenského zájmu. Není proto jasné, oč se opíral při volbě daných sporů a proč je rozdělil na výše uvedené dvě skupiny; na tento nedostatek upozorňuje také právní teorie⁴⁹.

Koncentrace podle ustanovení § 118b o.s.ř. spočívá v tom, že je účastníkům stanoven zákonný časový prostor, ve kterém musí splnit svou povinnost tvrzení, tedy uplatnit všechny skutečnosti právně významné pro žalovaný nárok anebo obranu proti němu, a označit důkazy způsobilé prokázat takto tvrzené skutečnosti. Opomene-li účastník, ač poučen soudem,

⁴⁹ Srov. Winterová, A.: Koncentrace civilního soudního řízení. In: Bulletin advokacie č. 4/2001, str. 16: „Je s podivem, že zákon nestanoví (např.) stejný rozsah koncentrace jako u uvedených sporů obchodního práva (pouze ohledně základu nároku) také u sporů na ochranu osobnosti podle občanského zákoníku, nebo „že vylučovacích a odporových sporů se zákonná koncentrace týká, jsou-li vyvolány konkurzem a vyrovnáním (dnes insolvenční řízení podle zákona č. 182/2006 Sb., jenž nabyl účinnosti 1.1.2008 – pozn. aut.), nikoliv tehdy, jsou-li vyvolány exekucním řízením“

v určeném časovém prostoru uplatnit všechny právně významné skutečnosti k prosazení nároku (obraně proti němu), resp. označit potřebné důkazy, zpravidla ponese následky v podobě věcně nepříznivého rozhodnutí⁵⁰.

Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu ČR jde o zákonný zákaz adresovaný soudy. *Není proto otevřen prostor pro uvážení soudce, zda účastník splnil povinnost tvrzení a povinnost důkazní.* Ke koncentraci řízení podle ustanovení § 118b o.s.ř. dochází v okamžiku skončení prvního jednání, které se ve věci konalo. Zásada koncentrace řízení je využívána proto, aby byla zjednána jistota o tom, které skutečnosti jsou mezi účastníky sporné, a to v určité lhůtě, přičemž toto opatření vede k soustředěnému řízení a urychlení rozhodnutí. Ustanovení § 118b o.s.ř. toho umožňuje jen pro některé typy sporů a jen v určité fázi řízení. Pokud je účastník poučen podle ustanovení § 118b o.s.ř. o důsledcích svého jednání, tedy že pokud neuvede veškerá tvrzení a nenavrhne důkazy je prokazující v této lhůtě, ponese následky v podobě nepříznivého rozhodnutí, nemůže soud postupovat jinak, než že k uvedeným tvrzením či navrženým důkazům předloženým po lhůtě ze zákona nepřihlédne⁵¹.

Tento zpřísněný druh koncentrace řízení je logicky spojen se zvýšenou poučovací povinností soudu: soud prvního stupně je povinen účastníky poučit o povinnostech podle ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. a o následcích nesplnění těchto povinností (tedy že k později uplatněným skutečnostem nebo důkazům soud nesmí přihlížet, ledaže to zákon výjimečně připuští) *již v předvolání* k prvnímu jednání ve věci⁵² a následně se během jednání uplatňuje rovněž poučení podle ustanovení § 118a o.s.ř. o povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní (srov. kpt. 4.4.). Současně je na závěr jednání aplikována také obecná koncentrace řízení ze zákona podle ustanovení § 119a o.s.ř. Při tomto poučení však musí soud respektovat, že podle ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. řízení bylo koncentrováno již dříve a že možnost uvést v těchto věcech nové skutečnosti a důkazy vyplývá jen z *výjimek* daných tímto ustanovením, ze kterých vyplývá, že lze tvrdit skutečnosti či navrhopvat důkazy za určitých podmínek i později než do konce prvního jednání.

Koncentrace podle ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. se nevztahuje na ty skutečnosti a důkazy, kterými chce účastník *zpochybnit věrohodnost provedených důkazů*, a z povahy věci také na ty, které *nastaly nebo vznikly po prvním jednání*. Pokud soud prvního stupně rozhodne

---

⁵⁰ Komentář, I.díl, str. 437

⁵¹ Srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2006, sp.zn. 30 Cdo 2920/2006; Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12. 2006, sp. zn. 30 Cdo 3070/2006; Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4.2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006

⁵² Vzhledem k tomu, že koncentrace podle ustanovení § 118b o.s.ř. stanovuje vyšší nároky účastníků na jejich přípravu na jednání ve věci, musí jim být předvolání s poučením doručeno nejméně třicet dnů přede dnem, kdy se jednání má konat (ustanovení § 115 odst. 2 o.s.ř.).

již při prvním jednání, je možno je uplatnit až v odvolacím řízení (výjimka ze zákazu novot podle ustanovení § 205a odst. 1 písm. c), f) o.s.ř. - srov. kpt. 5.2.).

Právní teorie si na počátku účinnosti ustanovení § 118b o.s.ř. kladla otázky ohledně teoretického vymezení těchto výjimek soudy a stanovila pravidla výkladu⁵³, které akceptovala rovněž soudní praxe. Podle Nejvyššího soudu ČR „ke zpochybnění věrohodnosti provedených důkazů nemůže vést to, že účastník řízení navrhne důkaz, jehož pomocí lze zjistit jiný skutkový stav věci, než jaký vyplývá z dosud provedených důkazů“. Pokud účastník navrhne důkaz, jenž nesměruje k znevěrohodnění provedených důkazů, nýbrž mění zjištění skutkového stavu, a zároveň a nejde o důkaz, který účastník nemohl bez své viny navrhnout do skončení prvního jednání, nelze hovořit o zákonné výjimce z koncentrace řízení podle ustanovení § 118b, odst. 1 o.s.ř.⁵⁴. Obdobný výklad lze najít také v Komentáři⁵⁵. Vzhledem k jednotnému postupu právní teorie i praxe se domnívám, že tato otázka v současnosti výkladové potíže nečiní.

Podle ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. musí účastníci řízení ve věcech zde uvedených tvrdit rozhodné skutečnosti a nabídnout důkazy k prokázání těchto skutečností do skončení prvního jednání. O tom, které z navrhovaných důkazů budou provedeny, rozhodne soud. Soud však může provést i jiné důkazy, jestliže potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu vyšla v řízení najevo (ustanovení § 120 odst. 1, 3 o.s.ř.). V této souvislosti vyvstává otázka, jaký je vztah mezi dikcí ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. a ustanovení § 120 odst. 3 o.s.ř. Je totiž nepochybné, že vůle soudu k provedení důkazů nenavržených účastníky je limitována právě smyslem ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř., který koncentruje vymezení skutkového stavu v daných věcech do konce prvního jednání. Domnívám se tedy, v souladu s výkladem Komentáře⁵⁶, že soud bude moci provést jen takové nenavržené důkazy, jejich potřeba provedení vyšla najevo při prvním jednání. Také soudní praxe dává tomuto výkladu za pravdu; Nejvyšší soud ČR již několikrát judikoval, že vyjde-li ve sporném řízení potřeba provedení důkazu nenavrženého účastníky během řízení zřetelně najevo, může jej soud provést zcela

---

⁵³ Srov. např. Winterová, A.: Koncentrace civilního soudního řízení. In: Bulletin advokacie č. 4/2001, str. 14: „Hranice toho, kdy jde o nová tvrzení, a kdy o tuto zákonnou výjimku nebude vždy zcela ostrá“ a „aby byl zachován smysl nově stanovené zákonné koncentrace, a také proto, že jde o výjimku, budou soudy jistě směřovat k více restriktivnímu výkladu.“

Drápal, L.: Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. In: Právní rozhledy 5/2002. Mimořádná příloha, str. 26: „Zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků“ je situace, kdy účastník tvrdí skutečnosti a navrhuje důkazy, které „mohou mít samy o sobě nebo ve spojení s již známými skutečnostmi vliv na hodnocení provedeného důkazního prostředku soudem z hlediska jeho věrohodnosti.“ Jako příklad článek uvádí prokázání falza listinného důkazu, falešné výpovědi podle návodu nebo neobjektivního znaleckého posudku vytvořeného za úplatek. „Zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků“ naopak není navržení důkazů, podle nichž má být skutkový stav věci zjištěn jinak, než jak vyplývá z důkazů navržených do konce prvního jednání ve věci.

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4.2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006

⁵⁵ Více viz Komentář, I. díl, str. 438-439

⁵⁶ Srov. Komentář, I. díl, str. 439

v intencích ustanovení § 120 odst. 3 o.s.ř. i v režimu zákonné koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 o.s.ř.; ta omezuje pravomoc soudu v rozsahu těchto aktivit potud, že může brát v úvahu jen takové důkazy, jejichž potřeba provedení vyšla najevo do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo.⁵⁷

5.1.3. Koncentrace řízení ve směnečném rozkazním řízení

V socialistickém civilním procesu bylo zkrácené řízení o vydání směnečného (šekového) platebního rozkazu jediným typem řízení, které si zachovalo z předchozího období prvek zákonné koncentrace (srov. kpt. 3).

Tato výjimka z principu jednotného řízení a zásady úplné apelace uplatňovaných před rokem 1989, která do dnešního dne zůstala prakticky beze změny, vycházela od počátku ze zvláštní povahy nároků ze směnky nebo šeku⁵⁸. Ve zkráceném řízení lze ovšem uplatnit jen ty nároky, které jsou spojeny s nezaplacením nebo nepřijetím směnky nebo šeku. Uplatňované nároky musí být prokázány už v návrhu na vydání směnečného (šekového) platebního rozkazu, soud nenařizuje jednání a neprovádí dokazování a to ani slyšení žalovaného.

Pokud jsou splněny zákonné podmínky a pokud soud o nároku nemá pochybnost, vydá směnečný (šekový) platební rozkaz, v němž žalovanému uloží, aby do tří dnů (od doručení) zaplatil požadovanou částku a náklady řízení *nebo aby v téže lhůtě podal námítky*, v nichž musí *uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá*. Námítky jsou jedinou obranou žalovaného proti vydanému směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu (proti výroku o nákladech řízení je ovšem i zde obranou odvolání)⁵⁹.

Podáním námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu přechází rozkazní směnečné řízení do fáze námitkového řízení, v němž soud posuzuje důvodnost obrany žalovaných proti vydanému směnečnému platebnímu rozkazu, jak je dána obsahem námitek⁶⁰.

Podstata koncentrace řízení ze zákona spočívá v tom, že v soudním jednání budou projednávány jen ty námítky, které byly učiněny ve lhůtě pro jejich podání. K později uplatněným námitkám nelze přihlížet, a to ani v odvolacím řízení, tedy po uplynutí lhůty nelze

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4.2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006, Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3.2008, sp.zn. 29 Odo 1538/2006

⁵⁸ Aplikace principu koncentrace řízení ve směnečných (šekových) věcech je zcela přiměřená potřebám tohoto druhu závazků, které se vyznačují svou přisností a nesporností, přičemž rychlost projednání a rozhodnutí věci výrazně posiluje jistotu věřitele.

⁵⁹ Nejsou-li podány námítky proti směnečnému platebnímu rozkazu, nabude tento uplynutím třetího dne od jeho doručení účinků pravomocného rozsudku podle § 175 odst. 3 o. s. ř. a je bez dalšího vykonatelným titulem. Řádné námítky (tj. odůvodněné, podané včas a osobou oprávněnou – viz ustanovení § 175 odst. 3 o.s.ř.) nevedou ke zrušení směnečného platebního rozkazu, ale mají jen ten účinek, že prozatím nemůže směnečný platební rozkaz nabýt účinků pravomocného rozsudku a tedy nelze jej zatím ani vykonat. In: Kovařík, Z.:Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, str.18

⁶⁰ Kovařík, Z. Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, str.18

uplatňovat takovou obranu, která nebyla uvedena již v námitkách. Žalovaný ovšem může při jednání uvádět nové skutečnosti a nabízet důkazy k obraně, kterou již v námitkách uplatnil⁶¹.

Zmíněná třídenní lhůta pro řádné podání námitek zůstává podle mého názoru zachována i tehdy, pokud v průběhu námitkového řízení dojde na straně žalobce k procesnímu nástupnictví; platí, že procesní nástupce musí přijmout stav řízení, jaký tu je v době jeho vstupu do řízení (ustanovení § 107a os.ř. ve spojení s ustanovením § 107 odst. 4 o.s.ř.), což mj. znamená, že včas uplatněné námitky budou působit i proti procesnímu nástupci žalobce; na druhé straně však nemůže dojít k popření zásady koncentrace vyjádřené v ustanovení § 175 odst. 1 a 4 o.s.ř. tím, že by vůči procesnímu nástupci bylo možno namítat nové, proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu dosud neuplatněné skutečnosti⁶².

Z hlediska obsahového platí, že námitky musí být odůvodněny. Obsah námitek může být čerpán nejen z práva hmotného (splnění dluhu, započtení, prominutí dluhu, apod.), ale i procesního (nepříslušnost soudu, nezpůsobilost být účastníkem řízení). Další skupinou jsou takzvané námitky kauzální, které nezpochybňují směnku ani jednotlivé směnečné závazky, ale dlužník, opíraje se o vztahy účastníků se směnkou jen související, dovozuje, že není povinen na platnou a pravou směnku plnit.⁶³

Koncentrace řízení však nedopadá na procesněprávní námitky poukazující na nedostatek podmínek řízení, k jejichž existenci soud přihlíží kdykoliv během řízení (ustanovení § 103 a n. o.s.ř.)⁶⁴. Judikatura Nejvyššího soudu ČR v tomto smyslu mluví o takových námitkách, které poukazují na nedostatky, pro které, jestliže je soud v řízení neshledá, a nedojde-li k jejich odstranění, nemůže ve věci rozhodnout. Takovými námitkami jsou např. námitka nedostatku pravomoci soudu, námitka jeho věcné nepřislušnosti, námitka rei iudicatae, námitka litispedence, námitka nedostatku být účastníkem řízení apod.⁶⁵. Naopak např. porušení ustanovení § 155 odst. 2 písm. a) o.s.ř. takovou námitkou není, neboť s touto námitkou zákon nemožnost pokračování v řízení nespojuje. Na tuto námitku se tedy vztahuje zásada koncentrace směnečného řízení, a proto musí být uplatněna v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu, jinak na ni soud nemůže brát zřetel⁶⁶.

---

⁶¹ Komentář, I. díl, str. 620

⁶² Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7.2.2006, sp.zn. 7 Cmo 505/2004

⁶³ Kovařík, Z. Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, str.17

⁶⁴ Komentář, I. díl, str. 621

⁶⁵ Výjimku představuje námitka místní nepřislušnosti soudu, kterou musí žalovaný uplatnit ve včas podaných námitkách, neboť ty jsou prvním úkonem žalovaného, který mu přísluší (srov. ustanovení § 105 odst. 1 o.s.ř.)

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.3.2000, sp.zn. 32 Cdo 20/2000

V závislosti na výsledku řízení o námitkách soud rozsudkem buď ponechá platební rozkaz v platnosti (námitky jsou nedůvodné) nebo jej zcela nebo zčásti rozsudkem zruší (námitky jsou plně nebo částečně důvodné). V prvním případě se stane platný platební rozkaz vykonatelným (ovšem až po nabytí právní moci rozhodnutí o námitkách, proti němuž je přípustné odvolání). Ve druhém případě vydá soud rozsudek, kterým směnečný platební rozkaz (zcela nebo částečně) zruší. Tím odstraní jediné rozhodnutí ve věci, které bylo vydáno, ale jiným meritorním rozhodnutím je nenahradí. Tedy také tímto rozsudkem se řízení končí, a to aniž bylo návrhu vyhověno nebo aniž byl žalobní návrh zamítnut. Tento poněkud neurčitý způsob ukončení řízení je v zákoně konstruován záměrně, aby nebyla vytvořena překážka věci pravomocně rozhodnuté, a tedy aby mohlo být vedeno jiné řízení mezi týmiž účastníky o práva z téže směnky.⁶⁷

5.2. Koncentrace řízení ze zákona ve druhém stupni

System neúplné apelace příznačný v platné právní úpravě pro sporné řízení je pro odvolací řízení promítnut v ustanovení § 205a odst. 1 o.s.ř. Odvolací soud zůstává apelačním soudem⁶⁸, avšak nesmí přitom zásadně přihlížet ke skutečnostem a důkazům, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. K novým skutečnostem a důkazům je možno přihlídnout pouze za podmínek (z důvodů) taxativně vymezených v ustanovení § 205a odst. 1 o.s.ř.⁶⁹

Teprve v odvolacím řízení se tak fakticky projevuje obecná zásada koncentrace řízení uplatněná v současné platné právní úpravě sporného civilního procesu pro povinnost účastníků tvrdit skutečnosti rozhodné ve věci a nabízet důkazy k těmto skutečnostem před soudem prvního stupně, který se tímto stává *skutkovou instancí*, u které mají být (zásadně při jediném jednání) provedeny všechny účastníky navržené důkazy potřebné k prokázání sporných právně významných skutkových tvrzení⁷⁰. Podle ustanovení § 119a os.ř. je soud povinen před vyhlášením rozhodnutí účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v §205a o.s.ř. (srov. kpt. 5.1.1.).

---

⁶⁷ Kovařík, Z. Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, str.21

⁶⁸ Apelačním soudem je podle tradičních náhledů teorie procesního práva ten odvolací soud, který není vázán skutkovými zjištěními soudu prvního stupně a jeho skutkovými závěry, a je proto vybaven oprávněním provádět dokazování i ve stadiu odvolacího řízení. In: Komentář, II.díl, str. 921

⁶⁹ Hlavsa, P.: Občanský soudní řád. 5.vydání. Linde Praha 2008, str. 250

⁷⁰ Komentář, II.díl, str. 921

Účelem zavedení systému neúplné apelace bylo zvýšení odpovědnosti procesních stran ve sporném řízení a zabránění záměrně prodlužovat soudní řízení a oddalovat konečné rozhodnutí ve věci⁷¹. Nároky ovšem nejsou kladeny pouze na účastníky, systém neúplné apelace také zvyšuje odpovědnost soudu prvního stupně za výsledek řízení, neboť odpadla možnost odstranit pochybení při zjišťování skutkového stavu věci až při odvolacím řízení. Nově jsou nároky podle mého názoru kladeny také na soudy odvolací, které musí ve sporných řízeních důsledně odlišovat mezi skutkovými zjištěními a závěry o skutkovém stavu a právním posouzením věci a zkoumat, která tvrzení ve věci a nabízené důkazy byly uplatněny před soudem prvního stupně a která je nutno považovat za nová. Pro závěr, zda skutečnosti, uplatněné v odvolání, jsou nové, je rozhodné posouzení, zda byly účastníkem řízení uvedeny v řízení před soudem prvního stupně nebo zda v průběhu tohoto řízení vyšly najevo (např. při dokazování).

Ze shora uvedeného vyplývá, že v důsledku aplikovaných prvků koncentrace řízení a zásady neúplné apelace má účastník sporu, který se nespokojí s rozhodnutím soudu prvního stupně, z hlediska předkládání skutečností a důkazů potvrzujících tyto skutečnosti v odvolacím řízení poměrně omezený prostor.

Tvrdit v odvolacím řízení skutečnosti, které *nejsou nové*, má smysl pouze v případě, pokud se účastníci opírají o odvolací důvody podle ustanovení § 205 odst. 2 písm. c) a e) o.s.ř. Pokud v odvolání účastníci uvádějí takové skutečnosti, o kterých se (byť jen okrajově) zmínili již v řízení před první instancí, přijme je soud druhého stupně, ovšem jen v souladu se zásadou, že v odvolacím řízení *nesmí být změněn skutkový základ věci*, vycházející z rozhodných skutečností uplatněných v první instanci. Odvolací soud pak pouze zkoumá, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je založeno na takovém skutkovém stavu věci, který byl správně a zcela zjištěn se zřetelem k tomu, co účastníci uvedli nebo co jinak vyšlo najevo.

Jen výjimečně lze podle ustanovení § 205 odst. 2 písm. f) o.s.ř. správnost rozhodnutí soudu prvního stupně po skutkové a právní stránce zpochybnit poukazem na *nové skutečnosti a důkazy*, které účastník neuplatnil před soudem prvního stupně, a to tehdy, pokud dosud zjištěný skutkový stav neobstojí, neboť tu jsou další skutečnosti nebo jiné důkazy, které nebyly dosud uplatněny (ustanovení § 205a, § 211a o.s.ř.). Důkazy, které byly navrženy v odvolacím řízení, jsou nové, jestliže nebyly navrženy žádným z účastníků řízení před soudem prvního stupně ani nebyly tímto soudem provedeny podle ustanovení § 120 odst. 3 o.s.ř.⁷²

---

⁷¹ Stavinochová, J., Hlavsa, P.: Civilní proces a organizace soudnictví. Masarykova univerzita. Brno 2003, str. 412

⁷² Komentář, II. díl, str. 922

Podle ustanovení § 205a odst. 1 o.s.ř. skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem pro odvolatele jen v určitých, zákonem stanovených případech⁷³.

Především je to tehdy, jestliže se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu nebo jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Jde o situace, v nichž zákonné podmínky pro věcně správné a spravedlivé rozhodnutí, resp. ochrana účastníků a jejich základního práva na spravedlivý proces jsou důležitější než uplatnění principu koncentrace jejich procesních úkonů.

Další případ výjimky uplatnění novot se vztahuje k situaci, kdy jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně (srov. výklad k této věci v kpt. 5.1.2.).

Možnost uvádět novoty je podle ustanovení § 205a odst. 1 o.s.ř. připuštěna také tehdy, jestliže účastník nebyl soudem řádně poučen podle ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. nebo podle ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. V prvním případě jde o situaci, kdy prostřednictvím novot má být splněna povinnost tvrzení nebo povinnost důkazní, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a zároveň nebyl řádně poučen podle § 118a o.s.ř. Tato možnost prolomení zákazu novot byla do současné platného znění o.s.ř. vložena nikoliv velkou novelou, ale až zák. č. 59/2005 Sb., s účinností od 1.4.2005. Důvodová zpráva k této novele uvádí, že k uplatnění nových skutečností (tvrzení) a nových důkazů podle § 205a odst. 1 písm. d) o.s.ř. dojde především tehdy, když soud prvního stupně v řízení před ním vedeném řádně zjistil skutkový stav pro účely právního posouzení věci, ke kterému dospěl, avšak soud odvolací má za to, že *toto právní posouzení je nesprávné a že proto je třeba prokazovat jiné skutečnosti*, než jaké byly prokazovány v řízení před soudem prvního stupně, a na jejichž absenci soud 1. stupně účastníka neupozornil, tj. nesplnil poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř.

Poučení podle ustanovení § 119a odst. 1 o.s.ř. je nutným předpokladem pro koncentraci uvádění tvrzení a nabízení důkazů účastníky řízení (srov. kpt. 5.1.1). Chybějící řádné poučení podle § 119a odst. 1 o.s.ř. vůči odvolateli však není zrušovacím důvodem tehdy, jestliže soud prvního stupně projednal věc v nepřítomnosti účastníka (v souladu s ustanovením § 101 odst. 3 o.s.ř.) nebo jestliže soud prvního stupně rozhodl bez jednání podle ustanovení § 115a o.s.ř.

Poslední výjimka ze zásady koncentrace práva účastníků tvrdit skutečnosti a nabízet důkazy pouze do konce jednání před soudem prvního stupně zohledňuje stav, kdy nové

---

⁷³ Jiní účastníci řízení než odvolatel mohou u odvolacího soudu namítat skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jen za podmínek uvedených v § 205a nebo tehdy, neplatí-li pro odvolatele omezení odvolacích důvodů podle § 205a odst. 1 (srov. ustanovení § 211a o.s.ř.)

skutečnosti a důkazy nemohly být před soudem prvního stupně bez zavinění účastníka, který je uplatňuje, předloženy, neboť nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně⁷⁴. Tato výjimka ve svém důsledku znamená, že předmětem přezkumu odvolacího soudu budou nové skutečnosti a důkazy, tradičně vyhrazené pro důvody obnovy řízení, což do jisté míry neguje základní záměr velké novely urychlit a zefektivnit řízení a nezatěžovat a neprodlužovat jeho odvolací fázi zkoumáním, zda skutečně jde o nové skutečnosti a důkazy. Má-li se současně uplatnit zásada, podle které odvolací soud doplňuje dokazování učiněné soudem prvního stupně jen tehdy, nejde-li o rozsáhlejší dokazování a lze-li je provést bez průtahů, pak se lze domnívat, že odvolací soudy v takovém případě více využívají možnost zrušení napadeného rozhodnutí (ustanovení § 219a odst. 2 o.s.ř.), které je vlastní kasačnímu opravnému systému a jako takové by mělo být v odvolacím řízení výjimkou⁷⁵.

Vzhledem k zásadnímu významu principu neúplné apelace pro úspěch či neúspěch účastníka ve věci je pochopitelné, že se tato otázka stala předmětem právních polemik. Zejména možnost obrany prostřednictvím specifických institutů hmotného práva jako jsou absolutní či relativní neplatnost právního úkonu, prekluze či promlčení, uplatněných teprve v odvolacím řízení není v právní praxi přijímána jednotně⁷⁶. Výklad byl do dnešní doby proveden Nejvyšším soudem ČR pouze ohledně možnosti či nemožnosti uplatnění námitky promlčení v odvolacím řízení. Nejvyšší soud ČR v této věci opakovaně judikoval, že i když se dlužník námitkou promlčení dovolává právní skutečnosti, totiž uplynutí promlčecí doby, neuplatňuje samotnou námitkou promlčení takové skutečnosti, které by byl povinen uvést v rámci své povinnosti tvrzení, nýbrž *uplatňuje pouze své právo dovolat se promlčení*. Právo dlužníka vznést námitku promlčení žádný hmotněprávní ani procesní předpis nekonzcentruje do určitého stadia řízení, přičemž z povahy námitky promlčení, dané hmotněprávní úpravou (§ 100 odst. 1 obč. zák., § 388 odst. 1 obch. zák.) plyne, že ji lze uplatnit kdykoli v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí o věci, tedy i v rámci odvolacího řízení. *V režimu neúplné apelace se však může odvolací soud zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení, jen není-li spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů*⁷⁷. Obdobné pravidlo platí podle názoru Nejvyššího soudu ČR také pro protistranu: účastník, který se brání proti námitce promlčení vznesené protistranou až v odvolacím řízení, nemůže tuto

⁷⁴ Komentář, II. díl, str. 924

⁷⁵ Nykodým, J: Novela občanského soudního řádu. In: Bulletin advokacie 8/2000, str. 29

⁷⁶ Srov. např. polemiku v Právních rozhledech č. 5,6,12/2003, čl.: Mikulcová L.: Neúplná apelace ve světle občanského práva hmotného, str. 241-246, Derka, L.: Hranice neúplné apelace, str. 297-298, Občanské soudní řízení a zásada neúplné apelace, str. 613-615

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.10.2003, sp.zn. 32 Odo 879/2002; Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003

svou obranu zakládat na nových skutečnostech a důkazech, nýbrž pouze na skutečnostech a důkazech, které byly uplatněny před soudem prvního stupně⁷⁸.

Dlužno dodat, že otázka uplatnění námitky promlčení v odvolacím řízení neprestala být ohniskem polemik ani po výkladu podaném Nejvyšším soudem ČR, jak o tom svědčí odlišné právní názory uveřejňované v právním tisku, podle nichž jde v případě námitky promlčení o právní skutečnost, jejíž uplatnění je ve smyslu ustanovení § 205a o.s.ř. zapovězeno zcela⁷⁹. Respektovaný výklad Nejvyššího soudu ČR, k němuž se přikláním, však hovoří jednoznačně opačně.

S ohledem na výše uvedené lze shrnout, že v systému neúplné apelace uplatňovaném ve sporném řízení je soud prvního stupně instancí skutkovou, u které mají být zásadně provedeny všechny účastníky navržené důkazy potřebné k prokázání sporných právně významných skutkových tvrzení. Za tím účelem ukládá o.s.ř. účastníku povinnost tvrdit před soudem prvního stupně všechny relevantní skutečnosti, které existovaly v době řízení před soudem prvního stupně, a označit dostupné důkazy způsobilé k jejich prokázání. O této povinnosti musí být účastník poučen podle potřeby v průběhu celého řízení (ustanovení § 5, § 118a, resp. § 118b odst. 1, 2 o.s.ř.), a výslovně pak před rozhodnutím ve věci samé (ustanovení § 119a o. s. ř.)⁸⁰.

5.3. Neuplatnění principu koncentrace řízení ve druhé instanci ze zákona

Jak bylo naznačeno výše, v určitých druzích věcí v rámci o.s.ř. se i nadále plně uplatňuje systém úplné apelace.

V první řadě se jedná o věci kazuisticky uvedené v ustanovení § 120 odst. 2 o.s.ř., kde veřejný zájem vyžaduje zvýšenou ochranu práv a oprávněných zájmů všech účastníků těchto řízení, a zájem na věcně správném rozhodnutí je významnější hodnotou než zájem na rychlém vyřízení věci. Věci zde uvedené zahrnují především řízení nesporné povahy, která lze zahájit i bez návrhu, a většinu dalších věcí upravených v Části III, Hlavě V o.s.ř. (neřadí se sem ovšem věci z této části jako řízení o úschovách, o umoření listin, řízení ve věcech volebních, apod.). K jejich výčtu se přidávají navíc některé věci sporné jako např. řízení o určení a popření rodičovství, řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu. Přípustnost novot v odvolacím řízení je explicitně povolena v ustanovení § 205a odst. 2 o.s.ř.

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.11.2007, sp.zn. 32 Odo 924/2006

⁷⁹ Viz např. Vrcha, P.: K otázce, zda lze po novele OSŘ č. 30/2000 Sb. vznést námitku promlčení i v odvolacím řízení. In: Soudní rozhledy č. 5/2004, str. 167-8 (autor je soudcem Krajského soudu v Ústí nad Labem)

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.10.2003, sp.zn. 32 Odo 879/2002

Podle ustanovení § 254 odst. 4 o.s.ř. do této skupiny patří také výkon rozhodnutí (Část VI o.s.ř.), které explicitně stanoví, že v odvolání proti rozhodnutím ve věcech výkonu rozhodnutí lze uvádět nové skutečnosti a důkazy (vyjma žalob vylučovací a odporové podle ustanovení § 267 a § 267a o.s.ř., které se řídí Částí III o.s.ř. se všemi důsledky z toho vyplývajícími).

Použitím argumentu a contrario při výkladu ustanovení § 205 a § 205a o.s.ř. lze dojít k závěru, že se omezení odvolacích důvodů a zákazu novot vůbec nevztahuje na procesní, resp. nemeritorní rozhodnutí soudu prvního stupně. K této skupině lze řadit také obranu proti rozhodnutí soudu o nákladech řízení ve věci platebního, elektronického platebního a směnečného platebního rozkazu (ustanovení § 174 odst. 2, § 174a odst. 2, § 175 odst. 6 o.s.ř.), které nelze považovat za výroky ve věci samé.

5.4. Koncentrace řízení na základě soudního rozhodnutí

Vedle koncentrace řízení ze zákona, tj. v případech zákonodárcem předvídatelných, přinesla velká novela koncentraci na základě soudního rozhodnutí, kterou je možno (při splnění zákonných podmínek) aplikovat soudem, uzná-li to za potřebné. Účelem zavedení této koncentrace bylo nejen zrychlit celé řízení, ale především vést účastníky k řádnému plnění procesních povinností, a zásadně tak zvýšit odpovědnost účastníka za úspěch v jeho věci.

Zatímco zákonná koncentrace se týká pouze fáze již nařízeného jednání ve věci, v případě koncentrace na základě rozhodnutí soudu má soud možnost koncentrovat řízení podle ustanovení § 114b o.s.ř. již v době jeho přípravy; vedle toho mu za určitých podmínek zůstává možnost koncentrace řízení také v době již nařízeného jednání, a to podle ustanovení § 118c o.s.ř.

5.4.1. Koncentrace řízení na základě soudního rozhodnutí podle ustanovení § 114b o.s.ř.

V ustanovení § 114b o.s.ř. se koncentrace řízení projevuje již ve fázi přípravy jednání, jejímž cílem má být možnost rozhodnutí při jediném jednání (ustanovení § 114a odst. 1 o.s.ř.).

Jak bylo zmíněno v kapitole 4.3., pokud účastník (žalovaný) nemá zájem na postupu v řízení, může obstrukcemi nebo pasivitou zapříčinit jeho účelové prodlužování. Z těchto důvodů zavedl zákonodárce vedle obecného postupu podle ustanovení § 114a odst. 2 o.s.ř. možnost soudu vyzvat účastníky (na straně žalované) k součinnosti kvalifikovaným způsobem pod sankcí ztráty sporu, a tím účinně vyvíjet tlak na jeho odpovědnost za výsledek ve věci.

Postup podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. znamená, že soud může v zákonných případech žalovanému, vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, usnesením uložit, aby se v určité lhůtě ve věci písemně vyjádřil, a v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti a připojil listinné důkazy, popř. označil jiné důkazy, jichž se dovolává. V případě, že žalovaný včas bez vážného důvodu povinnost kvalifikované výzvy nesplní a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, se bude mít za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; na tomto základě soud rozhodne a žalobě vyhoví rozsudkem pro uznání, jestliže žalovaný byl o tomto následku poučen (ustanovení § 114b odst. 5, § 153a odst. 3 o.s.ř.). Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání jen podle ustanovení § 205b o.s.ř.

Sám zákonodárce důsledky tohoto postupu považuje za natolik zásadní pro poměry žalovaného, že vyžaduje podle ustanovení § 114b odst. 4 o.s.ř. doručit usnesení do vlastních rukou, přičemž náhradní doručení je vyloučeno. Usnesení nesmí být žalovanému rovněž doručeno dříve než žaloba (ale může mu být doručeno společně s ní). Usnesení zároveň nesmí být vydáno nebo doručeno po prvním jednání ve věci (ustanovení § 114b odst. 3 o.s.ř.).

Usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. může být vydáno, i když soud rozhodl o věci platebním rozkazem nebo elektronickým platebním rozkazem. Lhůtu k podání vyjádření v tomto případě soud určí až ode dne podání odporu proti platebnímu rozkazu nebo elektronickému platebnímu rozkazu (ustanovení § 114b odst. 2 o.s.ř.).

Rozhodnutí o tom, zda usnesení o kvalifikované výzvě vydat, je plně v kompetenci soudce, a návrh účastníka se nevyžaduje. Důvodem může být situace, kdy žalovaný nereaguje na výzvu podle § 114a odst. 2 písm. a) nebo se soud rozhodne tohoto postupu nevyužít a přistoupí ihned k výzvě kvalifikované. Jeho volbu upřesňují okolnosti konkrétní věci. Zákon však stanovuje rovněž kvalifikované předpoklady pro vydání kvalifikované výzvy. Při posuzování soudu, zda nastala fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř. (viz dále), se musí tento vždy zabývat tím, zda při vydání kvalifikované výzvy a jejím doručování bylo postupováno v souladu se zákonem. V případě pochybení fikce uznání nároku nenastává.

Ustanovení § 114b o.s.ř. přineslo do civilního řízení nové pojmy a postupy, jejichž výklad byl od počátku intenzivně diskutován odbornou veřejností a zpřesňován bohatou judikaturou vyšších soudů. Vzhledem k tomu, že užívání tohoto ustanovení se v soudní praxi za posledních osm let významně rozvinulo a je stále velmi živé, soudím, že je třeba se u nejvýznamnějších výkladových problémů řešených právní teorií i soudní praxí nyní zastavit.

I. vady a zjevná bezdůvodnost žaloby

Tento okruh výkladových nejasností se zabýval otázkou, jaké podmínky musí být splněny pro zákonnost výzvy podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. z hlediska samotného žalobce a jeho žaloby. V této souvislosti dospěl Nejvyšší soud ČR ve své ustálené judikatuře k závěru, že *musí být splněny podmínky řízení a žaloba nesmí trpět vadami, které by bránily v pokračování řízení*, a současně také že *žaloba nesmí být zjevně bezdůvodná*.

Fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř. se nemůže uplatnit, jsou-li důvody k zastavení řízení kvůli jeho nedostakům, které nelze odstranit, nebo byl-li proti žalovanému uplatněn nárok žalobou, která vykazuje takové vady, jež brání dalšímu pokračování v řízení. Soud za těchto okolností tudíž nemůže vydat usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. zákonným způsobem, neboť nemůže náležitě připravit jednání, a tedy splnit zákonnou okolnost pro fikci uznání nároku podle ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř.⁸¹

Současně platí, že představuje-li žaloba zjevně bezdůvodné uplatňování práva, neodůvodňuje povaha věci ani okolnosti případu, aby soud uložil žalovanému podle ustanovení § 114b o.s.ř. podat vyjádření ve věci, následně tedy nelze rozhodnout rozsudkem pro uznání⁸².

II. „povaha věci“ a „okolnosti případu“

Druhý případ řešených otázek vychází ze samotného znění ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř., v němž je možnost vydat kvalifikovanou výzvu omezena zvláštními okolnostmi, a to tehdy, *vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu*. Již v době, kdy velká novela teprve vstupovala do právního života, vyskytly se první pochybnosti ohledně konkrétnosti těchto pojmů⁸³ a precizace této otázky v odborném tisku pokračovala také v době, kdy se již stalo využívání kvalifikované výzvy zcela běžným a obvyklým.

Komentář charakterizuje pojem *povaha věci* jako takovou typovou, skutkovou či právní obtížnost, která sama o sobě vyžaduje kvalifikovanou přípravu jednání. *Okolnosti případu* jsou vymezeny skutečnostmi doprovázejícími určitý konkrétní spor, který jinak nemusí být typově složitý po skutkové nebo právní stránce⁸⁴. Tato relativně obecná charakteristika odráží fakt, že

---

⁸¹ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 968/2003; Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2520/2004. Současně však Nejvyšší soud ČR konstatoval, že „nedostatek podmínek řízení pro vady žaloby v části, která je oddělitelná od ostatních žalobních nároků, nemá žádný vliv na posouzení předpokladů pro rozhodnutí rozsudkem pro uznání podle ustanovení § 114b odst. 5 a § 153a odst. 3 o.s.ř. v části s odlišnými žalobními nároky se samostatným skutkovým základem, které těmito vadami netrpí.“ (srov. Rozsudek ze dne 11.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2165/2004)

⁸² Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.8. 2004, sp. zn. Cdo 1109/2004; Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9.2003, sp.zn. 25 Cdo 2040/2002, Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.5.2004, sp.zn. 33 Cdo 220/2004

⁸³ Srov. např. Winterová, A: Koncentrace civilního soudního řízení. In: Bulletin advokacie č. 4/2001, str.

20

⁸⁴ Komentář, I.díl, str. 413

není možno zákonem předjímat a popsat skutkové situace, na něž se může tento atribut umožňující vydat soudem kvalifikovanpu výzvu vztahovat, tedy, že žádný „katalog“ vymezující takové typy sporů neexistuje ani existovat nemůže. Z těchto důvodů však logicky dochází k nejednoznačnosti výkladu těchto pojmů, kterou musí řešit soudní praxe. Ta však nemá vždy „stejný metr“ a soudy si tak kladou např. otázku, zda *povahu věci* lze hodnotit shodně u každého typu sporu, neboť by se tím jednoznačně vymezily objektivní, neměnné předpoklady pro použití ustanovení § 114b o.s.ř., a stranou ponechat tzv. *okolnosti případu*, které již závisí na konkrétních vlastnostech konkrétní věci⁸⁵.

Žádná zažitá soudní praxe v této věci neexistuje, i když zde proběhly pokusy o určitou kategorizaci obou pojmů⁸⁶.

Nejvyšší soud ČR k této věci konstatoval, že využití ustanovení § 114b o.s.ř. vyžaduje zejména taková povaha věci, je-li *zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů mimořádně obtížné*. Okolnosti případu odůvodňují vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. zejména v takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že - ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu ani po právní stránce obtížnou - tu jsou *takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto*. Ve zcela jednoduchých věcech, které nevyžadují podrobnější a rozsáhlejší přípravu jednání, je vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. vyloučeno⁸⁷.

Tento výklad pojmů *povaha věci* a *okolnosti případu* uváděný Nejvyšším soudem ČR (a obdobně také Komentářem) považuji za příliš restriktivní a je na uváženu, zda naopak možnost využití kvalifikované výzvy v jednoduchých věcech, kdy žalovaný nemůže podat žádné tvrzení či důkaz na svoji obranu, není smyslem koncentrace řízení podle ustanovení § 114b o.s.ř., neboť je jisté, že v takových případech dojde k rychlému ukončení řízení, což je nepopiratelným účelem zavedení institutu kvalifikované výzvy. Pokud podle názorů soudních a právních autorit nelze využít institutu kvalifikované výzvy v jednoduchých věcech, může dojít k paradoxním důsledkům, kdy na jedné straně je nutno nařizovat jednání u zcela jednoduchých věcí, které by jinak mohly skončit rozsudkem pro uznání podle ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř., resp. ustanovení §153a odst. 3 o.s.ř., na straně druhé se ve složité věci může stát, že pasivní

⁸⁵ Srov. Horák, P., Hromada, M.: Výzva k vyjádření podle § 114b OSŘ v soudní praxi. In: Právní rozhledy č. 3/2005, str. 92 (autoři jsou soudci OS v Kladně)

⁸⁶ Srov. Derka, L.: Poznámka k § 114b OSŘ. In: Soudní rozhledy, č. 10/2004, str. 367-369 (autor je soudce Vrchního soudu v Praze)

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.8. 2004, sp.zn. 21 Cdo 1109/2004; srov. též usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1. 2005 sp.zn. 32 Odo 382/2004, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.1.2008, sp.zn. 21 Cdo 221/2007

žalovaný spor ztratí, ačkoliv by mohl nabídnou tvrzení či důkazy o své verzi věci. Takový postup je sice podle zákona, nicméně ne toliko podle účelu civilního řízení, které má být rozumné, spravedlivé a ekonomické⁸⁸. V takovém zúženém pojetí obou pojmů by se navíc jevila existence ustanovení § 114b odst. 2 jako jistý nonsens, když v souvislosti s platebním rozkazem „mimořádná složitost“ případu prakticky nepřipadá v úvahu (viz dále).

Závěrem lze k dané otázce konstatovat, že ani přes značnou aktivitu právní teorie a soudní praxe není výklad pojmů povaha věci a okolnosti případu ustálen a zpřesněn, a to ani s přijetím souhrnné novely, která tyto podmínky aplikace ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. nezměnila ani blíže neurčila (srov. kpt. 6).

III. kvalifikovaná výzva a platební rozkaz

Za splnění všech zákonných předpokladů může soud usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. vydat i ve věci, ve které rozhodl platebním rozkazem. V souvislosti s vymezením zákonných podmínek vydání kvalifikované výzvy podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. vyvstává otázka, jak se lze vyrovnat s výkladem pojmů *povaha věci* a *okolnosti případu* a vztahem mezi oběma ustanoveními. Je-li přijat výklad restriktivní (viz výše), nelze než přijmout názor části uznávané právní teorie, že se vydání kvalifikované výzvy podle ustanovení § 114b odst. 2 o.s.ř. váže jen na podmínku rozhodnutí o věci platebním rozkazem a nikoliv na podmínky podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř.⁸⁹, i když tento právní názor není přijímán jednoznačně a naopak je preferován názor, že zákonné podmínky vydání kvalifikované výzvy určené podle odst. 1 se vztahují i na situaci, kdy byl soudem prvního stupně vydán platební rozkaz.⁹⁰

Polemiky pro soudní praxi ustálila judikatura Nejvyššího soudu ČR, jenž má za to, že vydání usnesení podle ustanovení § 114c odst. 1 o.s.ř. *není* v případě uvedeném v ustanovení § 114c odst. 2 o.s.ř. (při rozhodování věci platebním rozkazem nebo elektronickým platebním rozkazem) podmíněno tím, že to vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu⁹¹. K tomuto závěru došel Nejvyšší soud ČR na základě jazykového a systematického výkladu; argumentuje např. tím, že zákonodárce užil v odst. 2 slova „usnesení podle odstavce 1“ a nikoliv „usnesení *za podmínek* podle odstavce 1“, z čehož lze vyvodit, že v případě usnesení podle ustanovení § 114b odst. 2 o.s.ř. musí jít o náležitosti a obsah podle odstavce 1 a nikoliv za jeho

⁸⁸ Srov. Stavělík, P.: Paradoxní důsledky současného pojetí aplikace § 114b OSŘ. In.: Právní rozhledy 8/2005, str. 290-292

⁸⁹ Drápal, L.: Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. In: Právní rozhledy 5/2002. Mimořádná příloha, str. 8-9

⁹⁰ Srov. Horák, P., Hromada, M.: Výzva k vyjádření podle § 114b OSŘ v soudní praxi. In: Právní rozhledy č. 3/2005, str. 93; Derka, L.: Poznámka k § 114b OSŘ. In: Soudní rozhledy, č. 10/2004, str. 367-369

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1. 2005, sp.zn. 32 Odo 382/2004; Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11. 2005, sp.zn. 30 Cdo 2602/2004

podmínek⁹². Zároveň Nejvyšší soud ČR konstatuje, že odstavec 2 směřuje na jinou procesní situaci, kdy je kvalifikovaná výzva doručována žalovanému současně s platebním rozkazem a je ukládána „podmíněně“, tj. má smysl jen za předpokladu, že žalovaný podá proti platebnímu rozkazu odpor. Povinnost podle ustanovení § 114b odst. 2 o.s.ř. pak žalovaný splní buď tím, že v podaném odporu vylicí skutkové okolnosti a navrhne důkazy na svou obranu, nebo tím, že odpor neodůvodní, avšak v dané lhůtě se vyjádří samostatným kvalifikovaným podáním⁹³. Závěrem Nejvyšší soud ČR uzavírá, že platební rozkaz lze vydat jen tehdy, pokud je v žalobě uplatněno právo na zaplacení peněžité částky a vyplývá-li ze skutečností uvedených žalobcem. Za této situace jsou tedy podmínky pro vydání kvalifikované výzvy podle § 114b odst. 2 o.s.ř. přísnější než v případě výzvy podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř.

Na závěr k tomuto tématu zmiňuji otázku soudních osob oprávněných vydat platební rozkaz nebo elektronický platební rozkaz a usnesení podle ustanovení § 114b o.s.ř. V případě, že soudní orgán vydává platební rozkaz nebo elektronický platební rozkaz a současně ukládá žalovanému kvalifikovanou výzvou písemně se vyjádřit, přiložit případné listinné důkazy a označit důkazy další pro podporu jím tvrzených skutečností, je běžné, že platební, popř. elektronický platební rozkaz vydává vyšší soudní úředník nebo asistent soudce⁹⁴, avšak kvalifikovanou výzvu je oprávněn vydat pouze soudce. Bylo by vhodné, aby obě rozhodnutí vydávala jedna osoba, avšak hlasy vyzývající ke změně zákonné úpravy zákona o vyšších soudních úřednících v této věci⁹⁵ zůstaly dosud nevyslyšeny a dnešní soudní praxe zůstává taková, jak bylo výše uvedeno. K tomu je nutno poznamenat, že větší kompetence zejména v rukou vyšších soudních úředníků by ovšem měly zároveň znamenat také vyšší požadavek na jejich vzdělávání a přezkušování.

IV. k náležitostem a přípustnosti kvalifikované výzvy

V soudní praxi se vyskytlo také několik sporných otázek ohledně náležitostí kvalifikované výzvy a její přípustnosti.

Odůvodnění kvalifikované výzvy

Otázka nutnosti odůvodnění kvalifikované výzvy se vyskytla v souvislosti s vydáváním platebního rozkazu a „podmíněně“ kvalifikované výzvy *na jedné listině*. Svůj výklad k této věci zaujal poměrně záhy Nejvyšší soud ČR, který jednak stanovil, že *je možné* vydat platební

⁹² Srov. také Drápal, L.: Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. In: Právní rozhledy 5/2002 – mimořádná příloha, str. 7

⁹³ Srov. též Komentář, I. díl, str. 415

⁹⁴ Srov. ustanovení § 36a odst. 1, 5 zák. č. 6/2002 Sb., ustanovení § 1, § 4 zák.č.121/2008 Sb.

⁹⁵ Srov. např. Horák, P., Hromada, M.: Výzva k vyjádření podle § 114b OSŘ v soudní praxi. In: Právní rozhledy č. 3/2005, str. 94

rozkaz a kvalifikovanou výzvu na jedné listině, argumentuje, že je zřejmé, že výrok rozsudku může (a zpravidla začasť také obsahuje) i výrok, který jinak (samostatně) by obsahově byl zahrnut do samostatného usnesení. Obdobný závěr se nabízí v případě posuzování obsahu výroku platebního rozkazu a výroků, které by rovněž (samostatně) byly předmětem rozhodování samostatným rozhodnutím. Úkon soudu, jímž vyzývá podle § 114b odst. 1 o.s.ř. žalovaného, nepochybně představuje nemeritorní usnesení, v důsledku toho může být vydáno, aniž by odůvodnění obsahovalo (ustanovení § 169 odst. 2 o.s.ř.)⁹⁶.

S názorem Nejvyššího soudu ČR v této věci je možno polemizovat, a to jak v otázce, zda je vůbec možné vydat obě rozhodnutí na téže listině, když kvalifikovaná výzva má být vydávána formou usnesení a zákonodárce nepočítá s tím, že by mohla být integrální součástí platebního rozkazu, tak v otázce, zda-li je kvalifikovaná výzva skutečně usnesení týkající se vedení řízení, neboť pak bychom museli akceptovat skutečnost, že takovým usnesením by nebyl soud vázán (srov. ustanovení § 170 odst. 2 o.s.ř.). To však v tomto případě neplatí, neboť po marném uplynutí lhůty stanovené v této výzvě musí soud ex lege vydat rozhodnutí podle ustanovení § 114b odst. 5, resp. § 153a odst. 3 o.s.ř. Tomuto závěru odpovídá i znění ustanovení § 202 odst. 1 o.s.ř., podle něhož není odvolání přípustné proti usnesení, jímž a) se upravuje vedení řízení, j) byl žalovaný vyzván, aby se věci písemně vyjádřil (§ 114b o.s.ř.). Z uvedeného vyplývá, že sám zákonodárce nepovažoval oba typy usnesení za shodné, pokud je od sebe takto oddělil, i když z praktického hlediska nemá tato okolnost žádný význam, neboť tak jako tak není proti takovému usnesení odvolání přípustné⁹⁷.

S tímto účinkem usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. je spojena také otázka podmínek, za nichž lze kvalifikovanou výzvu podat, resp. možnost je sporovat. Pokud není možné odvolání proti vydání kvalifikované výzvy, musí mít žalovaný možnost se bránit jinak. Tuto možnost mu nabízí až odvolání proti rozhodnutí ve věci, ať už podle ustanovení § 205a o.s.ř. (v případě, že soud rozhodne po nařízeném jednání) nebo podle ustanovení § 205b o.s.ř. (pokud soud postupuje v souladu s ustanovením § 114b odst. 5 o.s.ř.).

Závěrem poznamenávám, že dnešní soudní praxe usnesení o kvalifikované výzvě zpravidla odůvodňuje, avšak v poučení konstatuje, že proti tomuto usnesení není přípustné odvolání a odkazuje přitom zpravidla jak na ustanovení § 202 odst. 1 pís. a), tak j) o.s.ř. Pokud jde o vydávání platebního rozkazu a kvalifikované výzvy v téže věci na jedné listině, vzhledem

---

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 8. 2003, sp.zn. 28 Cdo 1739/2003; Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.8.2003 sp.zn. 28 Cdo 1555/2003

⁹⁷ Srov. Stavělík, P.: Paradoxní důsledky současného pojetí aplikace § 114b OSŘ. In.: Právní rozhledy 8/2005, str. 292; Derka, L.: Poznámka k § 114b OSŘ. In: Soudní rozhledy, č. 10/2004, str. 368

k faktu, že platební rozkaz vydává vždy soudce a kvalifikovanou výzvu dnes zpravidla vyšší soudní úředník nebo asistent soudce, je tato nejasnost praxí de facto překonána (viz výše).

Negativné podmínky pro vydání kvalifikované výzvy

Kvalifikovanou výzvu ze zákona není možno účinně vydat v případě věcí, v nichž nelze uzavřít smír a věci uvedených v § 118b a § 120 odst. 2 o.s.ř. (ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř.).

Pokud jde o věci uvedené v ustanovení § 120 odst. 2 o.s.ř. (srov. kpt. 5.3.), není vzhledem k jejich taxativnímu výčtu v předmětném ustanovení a jasného zákonného pokynu žádných výkladových obtíží.

V případě věcí, v nichž nelze uzavřít smír, nutno poznamenat, že je na soudu prvního stupně, aby sám pro sebe zhodnotil, zda se jedná o věc, v níž lze uzavřít soudní smír (tj. učinit dvoustranný úkon účastníků řízení, který má základ v hmotném právu), když platí, že předpokladem pro vydání rozsudku pro uznání je, aby šlo o věc, jejíž povaha připouští skončení řízení soudním smírem (ustanovení § 99 odst. 1 o.s.ř.), a současně aby uznání nároku nebo jeho základu nebylo v rozporu s právními předpisy (ustanovení § 99 odst. 2 o.s.ř.). Není-li postup soudu při vydání usnesení v tomto smyslu v souladu se zákonem, nemůže dojít k fikci uznání nároku uplatněného v žalobě a nelze ani rozhodnout rozsudkem pro uznání ve smyslu § 153a odst. 3 o.s.ř.⁹⁸.

Respektujeme-li skutečnost, že se proti usnesení dle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. nelze odvolat, je nastolena otázka obrany žalovaného. Pokud má žalovaný za to, že nejsou splněny podmínky pro vydání kvalifikované výzvy, musí „počkat“ na vydání rozhodnutí ve věci a bránit se odvoláním proti rozsudku pro uznání prostřednictvím ustanovení § 205b o.s.ř. Pokud odvolací soud následně shledá, že nebyla splněna okolnost, že se jedná o věc, o níž lze schválit soudní smír, tj. prvoinstanční soud vydal rozhodnutí na základě nesprávného právního posouzení věci, rozhodnutí soudu prvního stupně změní tak, že se rozsudek pro uznání nevydává (ustanovení § 220 odst. 1 písm. a) o.s.ř.).⁹⁹

Pokud jde o poslední výjimku, obecně platí, že jedná-li se o věc „v režimu“ ustanovení § 118b o.s.ř., nelze postupovat podle ustanovení § 114b o.s.ř., tj. ani vydat kvalifikovanou výzvu, ani případně rozhodnout rozsudkem pro uznání. Tento vztah vyplývá ze samotné dikce ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. a skutečnost, že se jedná o věc, na niž se vztahuje koncentrace řízení podle ustanovení § 118b o.s.ř., je jedním z negativních zákonných předpokladů pro postup podle ustanovení § 114b o.s.ř.¹⁰⁰ Pokud předmět řízení náleží mezi taxativně

⁹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.5. 2004, sp. zn. 33 Odo 220/2004

⁹⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 16.2. 2004, sp.zn. 16 Co 297/2003

¹⁰⁰ Komentář, I.díl, str. 414

vyjmenované spory podle ustanovení § 118b o.s.ř., kde se téhož účelu zákona jako v ustanovení § 114b o.s.ř. dosahuje zákonnou povinností tvrzení a povinností důkazní, jež musí být splněny do skončení prvního jednání ve věci, není možno koncentrovat řízení již ve fázi jeho přípravy¹⁰¹.

Závěrem k tomuto tématu dodávám, že zpřesnění výkladu praxí si vyžádal také pojem *první jednání ve věci*. Podle ustanovení § 114b odst. 3 o.s.ř. nelze totiž kvalifikovanou výzvu podle odst. 1 vydat nebo doručit po prvním jednání ve věci. Pokud jde o přístup k tomuto pojmu, má konstatní výklad soudní praxe za to, že o prvním jednání ve věci samé lze hovořit, pokud se uskutečnilo (tj. nebylo předem odvoláno nebo odročeno), i když při něm k vlastnímu projednání věci nedošlo, tj. např. bylo ihned po zahájení odročeno z důvodu řádné omluvy jednoho z účastníků, apod.¹⁰². K tomu srov. také výklad v kpt. 5.1.2.

V. lhůta určená v kvalifikované výzvě k vyjádření

Od počátku účinnosti ustanovení § 114b o.s.ř. považovala soudní praxe lhůtu určenou v kvalifikované výzvě k vyjádření za *propadnou*¹⁰³. Nejvyšší soud ČR k této věci vyslovil názor, že má-li se za řízení v duchu ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř. za to, že žalovaný nárok žalobce uznal, soud rozhodne rozsudkem pro uznání i tehdy, pokud se žalovaný vyjádří po lhůtě, avšak před vydáním rozhodnutí ve věci. Zároveň stanovil, že soudem určenou lhůtu k podání písemného vyjádření ve věci, která nesmí být kratší než třicet dní, žalovaný dodrží, jestliže před jejím uplynutím podá vyjádření u soudu nebo je odevzdá orgánu, který má povinnost je soudu doručit. Pokud žalovaný nesplní podmínky ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř., je to důvodem pro vydání rozsudku pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 o.s.ř. S marným uplynutím lhůty, kterou soud stanovil žalovanému pro písemné vyjádření ve věci, ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř. spojuje – jak vyplývá z jeho znění – fikci, že nárok, který byl proti němu uplatněn v žalobě, zcela uznává. Účinky fikce řízení pak nelze vyvrátit (a to ani důkazem opaku) a nezanikají ani uplynutím času. Proto ani opožděné vyjádření žalovaného, který v něm nárok žalobce neuznává, na tom nic nemůže změnit¹⁰⁴. Výjimka z tohoto pravidla nastává jedině tehdy, jestliže žalovaný prokáže, že mu v podání vyjádření bránil vážný důvod, a současně, jestliže takový vážný důvod alespoň sdělil soudu ve lhůtě stanovené pro podání

¹⁰¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23.5. 2003, sp.zn. 13 Cmo 56/2003

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.1. 2008, sp.zn. 21 Cdo 221/2007

¹⁰³ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2.10. 2002, sp.zn. 25 Co 334/2002

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2433/2004, srov. též Komentář, I.díl str. 415

vyjádření nebo jestliže šlo o tak vážný důvod, který mu zabránil v tom, aby soudu byl jen sdělil, že u něj tento vážný důvod nastal¹⁰⁵.

V souvislosti s touto otázkou poznamenávám, že na počátku účinnosti ustanovení § 114b o.s.ř. probíhala mezi odbornou veřejností živá diskuse ohledně charakteru rozhodnutí podle ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř., a to jednak ve spojení s otázkou vhodnosti aplikace rozsudku pro uznání a jednak otázkou, zda-li se jedná o nevyvratitelnou právní domněnku nebo právní fikci uznání¹⁰⁶.

S ohledem na důvodovou zprávu a realitu převažujícího názoru odborné veřejnosti (srov. také výklad Komentáře k tomuto ustanovení) je dnes obecně akceptován charakter ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř. jako *právní fikce*. Co se týče zvoleného řešení „uznání nároku“, nemá s jeho výkladem soudní praxe problém¹⁰⁷, avšak zůstává otázka, zda-li zákonodárce zvolil nejvhodnější řešení dané situace, když se nabízely i jiné vhodnější možnosti, zejména rozsudek pro zmeškání (srov. ustanovení § 153b o.s.ř.); následkem nečinnosti účastníka řízení zpravidla bývá možnost soudu věc samu rozhodnout bez jeho přítomnosti a nikoliv fingovat domnělý procesní úkon uznání nároku. Výše zmíněné polemiky odborné veřejnosti se často vyjadřovaly právě v takovém smyslu, což však nic nemění na skutečnosti, že fikce rozsudku pro uznání zůstala v platném a účinném znění § 114b odst. 5 o.s.ř. zachována v původní podobě, která nedoznala změny ani ve znění souhrnné novely (srov. kpt. 6.1.).

VI. řádné vyhovění kvalifikované výzvě

Právní teorie se od počátku účinnosti ustanovení § 114b o.s.ř. k této otázce vyjadřuje konzistentně a nerozporně, když konstatuje, že povinnosti vyjádřit se dostojí žalovaný tím, že v písemném podání uvede ty skutkové okolnosti, na kterých buduje svoji obranu proti žalobě, aby soud mohl stanovit okruh sporných skutečností, které budou předmětem dokazování¹⁰⁸. Žalovanému nestačí pro splnění kvalifikované výzvy uvést, že tvrzení žalobce nejsou pravdivá, ale neuvede proč, nebo uvede, avšak tato tvrzení nemohou přivodit relevantní důsledky pro

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.3. 2005, sp.zn. 21 Cdo 1951/2004, srov. též Komentář, I.díl str. 415

¹⁰⁶ Více srov. Winterová, A.: Koncentrace civilního soudního řízení. In: Bulletin advokacie č. 4/2001, str. 20; Macur, J.: Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř. In: Bulletin advokacie č. 2/2002, str. 28-36; Sedláčková I.:K článku prof. JUDr. J. Macura: Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ust. § 114b o. s. ř., str.74-76; Michna L.: Fikce nebo domněnka v případě rozsudku pro uznání? In: Bulletin advokacie č. 11/2002, str. 90-94

k výkladu pojmů právní domněnka a právní fikce více např. Winterová , A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 4.vydání, 2006, str. 255-258

¹⁰⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2433/2004, kde jednoznačně judikoval, že rozhodnutí podle ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř. není „kontumační rozsudek“; neboť pro tento názor neexistuje žádná zákonná opora.

¹⁰⁸ Komentář, I. díl, str. 415

rozhodnutí ve věci¹⁰⁹. Z písemného, včasně podaného vyjádření žalovaného musí vyplývat, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuznává, a zároveň musí žalovaný alespoň v základních obrysech vylíčit rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu. Nemusí se vyjádřit ke všem tvrzením obsaženým v žalobě, postačí uvést takové skutečnosti, které, budou-li prokázány, povedou k tomu, že žalovaný bude mít ve sporu alespoň částečný úspěch. Žalovaný *nemusí ke svému vyjádření připojit listinné důkazy ani navrhnout jiné, které mají vést k prokázání jeho tvrzení*. Vyjádření žalovaného, že nesouhlasí zcela s nárokem uplatněným proti němu v žalobě a vylíčení rozhodných skutečností ve věci je postačující k naplnění povinnosti vyjádření ke kvalifikované výzvě podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř.; takové vyjádření se považuje za splnění kvalifikované výzvy a neumožňuje soudu vydat rozsudek pro uznání podle ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř. *Cílem ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř. není sankcionovat kvalitu a rozsah vyjádření žalovaného, nýbrž především jeho vědomou nečinnost*¹¹⁰.

Soudní praxe byla zpočátku v pojmání výkladu „splnění kvalifikované výzvy“ poněkud rozkolísaná, neboť lze nalézt pojetí splnění kvalifikované výzvy velmi vstřícné vůči žalovanému, chápáné pozitivně už tak, že se žalovaný vůbec vyjádří, bez ohledu na obsah vyjádření¹¹¹. Tento názor však nesdílí Nejvyšší soud ČR, který vyložil obsah splnění kvalifikované výzvy v souladu s výše uvedenými názory právní teorie, tedy že žalovaný, pokud nárok žalobce zcela neuzná, splní kvalifikovanou výzvu tak, že ve svém kvalifikovaném vyjádření vylíčí *rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu*. Rozsudkem pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 5 o.s.ř. nelze rozhodnout tehdy, pokud žalovaný ve vyjádření podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. uvede skutečnosti, které by, pokud by byly prokázány, mohly být posouzeny jako skutečnosti bránící vzniku uplatněného práva, a tudíž by mohly vést k zamítnutí žaloby, *aniž by ovšem žalovaný uvedl, jaké následky jsou s těmito skutečnostmi spojeny* (srov. zásadu iura novit curia)¹¹².

Současně platí, že žalovaný se musí vyjádřit *ve věci samé*; uvedení procesních námitek pro splnění povinnosti kvalifikovaného vyjádření nestačí. Neobsahuje-li písemné vyjádření kromě námitek procesní povahy (např. námitka nedostatku věcné či místní příslušnosti) také výše

¹⁰⁹ Srov. Horák, P., Hromada, M.: Výzva k vyjádření podle § 114b OSŘ v soudní praxi. In: Právní rozhledy č. 3/2005, str. 93

¹¹⁰ Srov. Drápal, L.: Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. In: Právní rozhledy 5/2002. Mimořádná příloha, str. 9; též Komentář, I. díl, str. 415

¹¹¹ Viz např. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17.9. 2002, sp.zn. 19 Co 95/2002

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.6. 2006, sp.zn. 22 Cdo 2646/2005

uvedené údaje týkající se věci samé, má to pro žalovaného stejné procesní následky, jako kdyby se vůbec nevyjádřil¹¹³.

Závěrem ke koncentraci podle ustanovení § 114b o.s.ř. konstatuji, že jeho zavedení pozitivně přispělo k většímu respektování ústavní zásady rovnosti účastníků ve sporném řízení, resp. ustanovení § 18 odst. 1 o.s.ř. a ustanovení § 101 odst. 1 písm. a) o.s.ř.

Možnost soudu aplikovat koncentraci již při přípravě sporného řízení nepochybně zvýšila tlak na žalovaného, jeho součinnost a odpovědnost za výsledek sporu, neboť nesplnění příkazu adresovaného žalovanému kvalifikovanou výzvou (při splnění všech zákonných podmínek) má za následek vydání rozsudku pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 o.s.ř., tj. ztrátu sporu, obdobně jako má nesplnění povinností žalobce (ustanovení § 79 odst. 1, 2 o.s.ř.) v této věci za následek odmítnutí žaloby (ustanovení § 43 odst. 2 o.s.ř.).

Nepoměr povinností žalobce a žalovaného na počátku řízení však podle mého názoru nebyl zcela odstraněn, neboť na rozdíl od žalovaného musí žalobce pro splnění zákonných požadavků ve svém podání označit rovněž důkazy, prokazující jeho tvrzení; jinak mu hrozí odmítnutí podání. Jak bylo řečeno výše, ve vztahu k žalovanému se právní teorie i soudní praxe „spokojila“ v odpovědi na kvalifikovanou výzvu pouze s povinností tvrzení – v tomto ohledu zůstalo nerovné postavení účastníků a ochrana žalovaného i přes aplikaci kvalifikované výzvy zachována, což však na druhou stranu vyrovnává rozdílné následky úkonů obou stran. Zatímco při odmítnutí žaloby může žalobce bez následků podat v téže věci žalobu novou, nevyhovění kvalifikované výzvě vede k aplikaci ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř., resp. § 153a odst. 1 o.s.ř, tedy vydání rozsudku pro uznání, proti němuž se lze odvolat jen, jsou-li důvodem vady uvedené v §205 odst. 2 písm. a) o.s.ř. a skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jeho vydání (ustanovení § 205b o.s.ř.), což silně omezuje žalovaného v jeho případné obraně.

5.4.2. Koncentrace řízení na základě soudního rozhodnutí podle ustanovení § 118c o.s.ř.

Ve věcech, které se projednávají v režimu sporného řízení, může být řízení za splnění zákonných podmínek koncentrováno na základě rozhodnutí soudu. Soud může koncentraci řízení nařídit jen na návrh některého z účastníků, dochází-li v projednání věci k průtahům proto, že druhý (jiný) účastník je nečinný nebo že přes výzvy soudu nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy, a je-li to účelné.

---

¹¹³ Viz např. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2520/2004, srov. též Usnesení Vrchního soudu v Praze ve svém ze dne 23.5. 2003, sp.zn. 13 Cmo 56/2003; též Komentář, I. díl, str. 416

Rozhodnutí o vydání usnesení podle ustanovení § 118c o.s.ř. je plně v kompetenci soudu, musí však následovat vždy až po návrhu účastníka (jenž může stát i na stejné straně jako nečinný účastník, pokud mají účastníci v řízení postavení samostatných účastníků) a musí být splněny podmínky kladené ustanovením § 118c o.s.ř., tj. pozitivní podmínka účelnosti a negativní podmínka toho, že nesmí jít o věci uvedené v ustanovení § 120 odst. 2 o.s.ř.

Účelnost je spojena zejména se zásadou ekonomie řízení. Typicky se tento způsob uplatní v situaci, kdy bez tvrzení dalších rozhodných skutečností nebo označení dalších důkazů nelze ve věci ihned rozhodnout, tedy zpravidla při prvním jednání ve věci, při němž dochází k průtahům¹¹⁴.

Rozhodnutí pak směřuje proti všem účastníkům (včetně navrhovatele – jde o projev principu rovného postavení účastníků řízení, (srov. ustanovení § 18 odst. 1 o.s.ř.), protože jím soud ukládá, aby skutečnosti o věci samé a důkazy k jejich prokázání byly soudu sděleny, resp. označeny do stanovené lhůty, s tím, že k později uvedeným již nebude soud přihlížet¹¹⁵.

Usnesení o koncentraci soud účastníkům doručí do vlastních rukou; odvolání je přípustné (nemá však vliv na běh lhůty)¹¹⁶. V usnesení soud stanoví lhůtu, která nesmí být kratší než 15 dní a běží ode dne doručení usnesení účastníku. V této lhůtě musí všichni účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání; k později uvedeným skutečnostem a důkazům není přihlíženo.

Po lhůtě určené soudem mohou účastníci podle ustanovení § 118c odst. 2 o.s.ř. uvést další skutečnosti nebo označit důkazy, jen jestliže jimi má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků jakož i skutečnosti a důkazy, které nastaly (vznikly) po uplynutí lhůty nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést. (k tomu srov. kpt. 5.1.2.) Dále neplatí koncentrace řízení podle usnesení soudu také tehdy, jestliže účastník uvedl další rozhodující skutečnosti na základě výzvy a poučení podle ustanovení § 118a odst. 2 o.s.ř. Podle tohoto ustanovení má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkova právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vylíčení rozhodných skutečností. Zároveň jej poučí, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy. Vyjde-li najevo potřeba takového poučení až v době, kdy již uplynula lhůta určená v usnesení o koncentrování řízení k vylíčení

---

¹¹⁴ Komentář, I.díl, str. 440

¹¹⁵ in: Winterová, A.: Koncentrace civilního soudního řízení. In: Bulletin advokacie č. 4/2001, str. 22

¹¹⁶ V otázce odvolání proti usnesení podle ustanovení § 118c odst. 1 o.s.ř. zákonná úprava mlčí, tudíž se lze pouze dohadovat, zdali lze postupovat podle ustanovení § 202 odst. 1 pís. a) o.s.ř., tj. odvolání nepřipustit, nebo vzhledem k restriktivnímu výkladu výjimek argumentem a contrario naopak odvolání akceptovat. Vzhledem k faktu, že se jedná o značný zásah do průběhu řízení, přikláním se k možnosti přípustnosti odvolání jako obrany proti případné neodůvodněnosti postupu podle ustanovení § 118c odst. 1 o.s.ř.

rozhodujících skutečností a k označení příslušných důkazů, nemůže to mít za následek, že by výzva a poučení podle ustanovení § 118a odst. 2 o.s.ř. nebyly účastníku poskytnuty. Vzhledem k tomu, že poskytnutí takového poučení vyvolává potřebu dalších skutkových tvrzení ze strany účastníků, musí to být umožněno i v té části řízení, v níž již bylo koncentrováno, a zákaz uvádění dalších skutkových tvrzení a označování dalších důkazů se neuplatní. Výjimka se zároveň vztahuje jen na taková tvrzení a důkazy, které je třeba vylíčit nebo označit v důsledku toho, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru. Identifikace takových skutečností a důkazů pak stojí na uvážení soudu v každé konkrétní věci.

Z hlediska frekvence užívání koncentrace podle ustanovení § 118c o.s.ř. v soudní praxi je třeba jednoznačně konstatovat, že tento typ koncentrace české prvoinstanční soudy (soudě podle větší absenci ohlasů v soudné praxi) nazačaly od roku 2001 vůbec nebo jen velmi minimálně používat. Důvod pro to tak je, může být vcelku prostý: k rozhodnutí o koncentraci řízení soud může přistoupit *jen na návrh účastníků, nikoliv pouze na základě vlastní úvahy*. V případě koncentrace nebývá účastníkem, který by měl mít zájem na koncentrovaném řízení, protože druhá strana se dopouští průtahů či přímo obstrukcí, návrh podán, vzhledem k tomu, že rozhodnutí o koncentraci *zavazuje i jeho*. Znamená to tedy, že ten účastník, který podá návrh na koncentraci, musí posléze sám respektovat soudem nařízenou lhůtu k označení tvrzení a nabízení důkazů, což pravděpodobně účastníci nechtějí riskovat¹¹⁷.

Vzhledem k tomu, že soud musí vždy vyčkat na případnou aktivitu účastníků než přistoupí ke koncentrování jejich procesních úkonů týkajících se tvrzení a nabízených důkazů, postrádá koncentrace podle ustanovení § 118c o.s.ř. podle mého názoru svůj smysl, neboť soud fakticky nemá prostor pro uplatnění své vůle, musí-li respektovat vůli účastníků řízení, kteří však obecně z povahy věci nemají zájem na tom, aby byl rozsah jejich práva uvádět skutečnosti a důkazy tyto skutečnosti prokazující jakkoliv omezován.

Především z těchto důvodů se podle mého názoru současná podoba této koncentrace sporného řízení neosvědčila, na což reagovala také souhrnná novela (srov. kpt. 6).

---

¹¹⁷

Jirsa, J.: Perspektivy procesního práva. In: Právní rozhledy č. 12/2008, str. 428

KAPITOLA 6

VÝVOJOVÉ TENDENCE - SOUHRNNÁ NOVELA, ZÁKON Č. 7/2009 SB.

Koncepce reformy justice v letech 2008-2010 vytvořená Ministerstvem spravedlnosti a zmíněná v Úvodu této práce explicitně vypočítává problémy české justice. Na prvním místě uvádí nepřiměřenou délku soudního řízení, která dosud neodpovídá potřebě efektivní spravedlnosti a která byla mimo jiné opakovaně kritizována Ústavním soudem z hlediska porušování práva na spravedlivý proces.

Jako jednu z příčin nepřiměřené délky soudních řízení zmiňuje Ministerstvo množství věcí vrácených k dalšímu řízení druhou instancí a průtahy v řízení způsobované soudy i nekázní účastníků. Jako cílový stav uvádí Koncepce justice, která bude schopna v přiměřené době rozhodovat předvídatelným způsobem při vynaložení rozumné části státního rozpočtu.

Koncepce Ministerstva spravedlnosti byla vytvořena v souladu s Programovým prohlášením vlády ze dne 17. ledna 2007, v němž v oblasti justice vláda slíbila zavést opatření, která povedou k rychlejšímu a kvalitnějšímu rozhodování soudů. Za hlavní cíl si vláda předsevzala odbřemenění soudců a docílení stavu, že rozsudek před soudem první instance bude vydán zpravidla do šesti měsíců a odvolací řízení nepotrvá zpravidla déle než čtyři měsíce, to vše při nezvýšeném počtu soudců oproti současnému stavu. K tomu má napomoci zejména projekt elektronické justice (e-justice), zjednodušení procesních předpisů – zvláště občanského soudního řádu a změny v personální struktuře justice. Za jednu z cest ke zrychlení občanského soudního řízení vláda považuje středně rozsáhlou novelu občanského soudního řádu s účinností od roku 2008. V rámci této novely dojde k zavedení povinné doručovací adresy a ke zmírnění některých příliš formálních procesních pravidel. V některých případech bude vhodné omezit rozsah odůvodnění rozsudků soudů a zapojit do jejich vyhotovování v jednodušších případech vyšší soudní úředníky¹¹⁸.

Výsledkem naplnění programu exekutivy v oblasti novelizace o.s.ř. se stala tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu, zákon č. 7/2009 Sb. vyhlášený ve Sbírce zákonů 8.1.2009 a účinný od 23.1.2009, resp. 1.7.2009.

Mezi základní oblasti, které si tato novela dává za cíl změnit, patří podle důvodové zprávy nová úprava systému doručování, zjednodušení systému protokolace, efektivní obrana proti průtahům v řízení, omezení rozsahu odůvodnění rozhodnutí soudů a posílení notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení, což lze chápat jako hlavní cíle, které mají vést k rychlému a předvídatelnému rozhodování orgánů civilního soudictví.

¹¹⁸ Programové prohlášení vlády ze dne 17.1.2007.

In: <http://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-20840/>

Významný nástroj směřující k plnění předdeslaného cíle zabránit efektivně průtahům v řízení, na který souhrnná novela „spoléhá“, je právě koncentrace řízení, jejíž použití ve sporném řízení v prvním stupni novela významně mění a rozšiřuje, a to i v souvislosti s přípravnou fází civilního sporného řízení.

6.1. Změny v institutech v o.s.ř. s prvkem koncentrace řízení

Velká novela zavedla do civilního procesu prvky koncentrace řízení ze zákona i na základě rozhodnutí soudu a navázala tak na předválečné civilní řízení vycházející především z rakouského procesního řádu z roku 1895.

Tyto prvky koncentrace, jejichž důsledkem je především uplatnění principu neúplné apelace, byly prověřeny soudní praxí posledních osmi let, ve kterých se ukázalo, které z nich byly správným a životaschopným krokem a které se z různých důvodů neosvědčily.

Historickou koncentraci uplatňovanou v civilním sporném procesu v námitkovém řízení na základě vydaného směnečného (šekového) platebního rozkazu podle ustanovení § 175 o.s.ř. ponechala souhrnná novela beze změny¹¹⁹.

Koncepce koncentrace zavedené velkou novelou prošla v souhrnné novele jistou obměnou, když se předkladateli souhrnné novely a posléze zákonodárci pravděpodobně ukázala být ne zcela uspokojivá a funkční z hlediska cílů, které měla naplňovat. Tomu napovídá jednoduchá statistika – ze čtyř ustanovení zavádějících koncentraci do prvoinstančního řízení zůstala zachována beze změny pouze „základní“ zákonná poučovací povinnost o koncentraci možnosti účastníků činit specifické úkony do konce prvoinstančního řízení podle ustanovení § 119a o.s.ř. jako pilíř systému neúplné apelace, který se ukázal v právní praxi dobře srozumitelný, i když judikatura musela vyložit drobné výkladové nejasnosti (srov. kpt. 5.1.1.). Koncentrace na základě soudního rozhodnutí při přípravě jednání podle § 114b o.s.ř. však doznala zpřesnění reagujících na prověření soudní praxí a změn vyvolaných zásadní proměnou ustanovení § 114c o.s.ř. (viz dále); smysl této koncentrace jinak zůstal zachován, zřejmě s přihlédnutím k tomu, že se v soudní praxi plně osvědčila. Ustanovení § 118b o.s.ř. bylo naopak zásadně změněno a ztratilo svůj původní význam a ustanovení § 118c o.s.ř. bylo zrušeno zcela.

---

¹¹⁹Z hlediska koncentrace zůstalo toto ustanovení beze změny, jinak však došlo k vypuštění části textu z ustanovení § 174 odst. 2 o.s.ř., kde již není možno od data účinnosti, tj. od 1.7.2009 počítat s tím, že nelze-li směnečný (šekový) rozkaz doručit i jen jednomu ze žalovaných, soud jej usnesením zruší v plném rozsahu. Zákonodárce naopak, podle mého názoru ke škodě věci, nezavedl vyloučení náhradního doručení, jak tomu je v případě platebního a elektronického platebního rozkazu.

Jaké jsou důvody změn v jednotlivých typech koncentrace? Vycházejíc z předchozích úvah této práce, domnívám se, že jejich hlavním jmenovatelem byla snaha o zintenzivnění působnosti koncentrace ve sporném řízení ve smyslu naplnění cíle zrychlení řízení a zvýšení odpovědnosti účastníků za jeho výsledek. Souhrnná novela se snaží zachovat, co se podle názoru předkladatele a zákonodárce osvědčilo, zkvalitnit a zpřesnit instituty považované za životaschopné (opírajíc se zřejmě také o ohlasy právní teorie a praxe) a eliminovat ty, které nebyly užívány nebo se z různých důvodů neosvědčily. Současně je kladen ještě větší důraz na koncentraci specifických úkonů účastníků jako je povinnost tvrdit a nabízet důkazy ještě před jednáním samým za účelem maximální přípravy tohoto jednání, aby mohlo být při něm vždy rozhodnuto ve věci (nové ustanovení § 114c o.s.ř. - viz dále).

Na základě prostého čtení textu souhrnné novely si dovoluji ke změnám v ustanovení § 114b o.s.ř. učinit čtyři následující poznámky:

Za prvé je to otázka zachování „povahy věci“ a „okolností případu“ jako zákonný předpoklad uplatnění kvalifikované výzvy. Před přijetím souhrnné novely se objevily názory, že přetrvávající nejasnosti ve výkladu těchto pojmů by bylo možno vyřešit jejich vyjmutím, neboť především pojem „povaha věci“ se při specifikaci uplatnění kvalifikované výzvy příliš dobře neuplatnil¹²⁰. Tento přístup k dané věci však zákonodárce zjevně nesdílel, když oba atributy alternativně podmiňující možnost vydání kvalifikované výzvy v textu ustanovení ponechal, aniž by jejich význam jakkoliv upravil či zpřesnil. Při absenci jednoznačné specifikace výkladu obou pojmů (který je ovšem zároveň prakticky nemožný) tím byl účastníkům ponechán prostor pro procesní obstrukce jdoucí proti duchu a cílům souhrnné novely. Domnívám se, že názory právní praxe měly být v této věci vyslyšeny a obě podmínky nebo alespoň podmínka „povahy věci“ měly být z textu odstavce 1 vyjmuty, neboť v opačném případě zůstane tato otázka i nadále předmětem právních polemik a především nejednoznačných rozhodnutí soudů nižší instance, což jistě není ku prospěchu věci. Eliminace těchto podmínek by navíc nijak nesnižovala účelnost uložení kvalifikované výzvy, spíš naopak.

Na druhou stranu je nutno považovat za posun kupředu nové znění ustanovení § 114b odst. 5 o.s.ř., a to je má druhá poznámka, které jednoznačně definuje okolnosti, za nichž není možno v důsledku nesplnění kvalifikované výzvy dojít k právní fikci uznání nároku žalobce žalovaným. Půjde o situace, budou-li splněny podmínky pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby, což jsou okolnosti, s nimiž spojuje neúčinnost kvalifikované výzvy už nyní sama soudní praxe (srov. kpt. 5.4.1.).

---

¹²⁰

Jirsa, J.: Perspektivy procesního práva. In: Právní rozhledy č. 12/2008, str. 428

Třetí poznámka se týká negativních podmínek pro vydání kvalifikované výzvy. Dosud platilo, že pokud předmět řízení náležel mezi taxativně vyjmenované spory podle ustanovení § 118b o.s.ř., kde se téhož účelu zákona jako v ustanovení § 114b o.s.ř. dosahuje zákonnou povinností tvrzení a povinností důkazní, jež musí být splněny do skončení prvního jednání ve věci, nebylo možno koncentrovat řízení již ve fázi jeho přípravy. Toto negativní vymezení stanovilo explicitně znění ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. Souhrnná novela však vztah mezi koncentrací úkonů účastníků při přípravě jednání a při jednání samém dramaticky změnila. Zatímco podle současné úpravy nemůže soud vydat kvalifikovanou výzvu ve věcech uvedených v ustanovení § 118b o.s.ř., v novém znění, účinném od 1.7.2009 žádné omezení typem předmětu sporného řízení již není, což zřejmě souvisí s celkově jinou koncepcí koncentrace podle nového znění ustanovení § 118b o.s.ř. (viz dále). Tato změna je podle mého soudu přínosná, neboť současné negativní vymezení možnosti podat kvalifikovanou výzvu podle ustanovení § 114b odst. 1 o.s.ř. tehdy, jestliže je věc v „režimu“ ustanovení § 118b o.s.ř., není zcela šťastné, neboť bezdůvodně zvyšuje privilegovanost takových sporných řízení před ostatními.

V souvislosti se zavedením přípravného jednání podle nového ustanovení § 114c o.s.ř. je nutno se ptát, a to je moje čtvrtá poznámka, do jaké míry bude nyní ve sporném řízení vcelku osvědčená kvalifikovaná výzva „odolávat“ konkurenci nově zavedené alternativě přípravného jednání, ke kterému soud musí (s výjimkou) přistoupit, pokud nebude postupovat podle ustanovení § 114b o.s.ř. Z dikce obou ustanovení jasně vyplývá, že soud musí rozvážit pro případy, kdy bude moci postupovat podle obou ustanovení, zda využije „jen“ institut kvalifikované výzvy nebo „rovnou“ přípravné jednání¹²¹.

Pokud bude soud v rámci přípravy jednání postupovat podle ustanovení § 114b o.s.ř. a vydá kvalifikovanou výzvu, žalovaný ji splní tak, že uvede skutečnosti, které, budou-li prokázány, povedou k tomu, že žalovaný bude mít ve sporu alespoň částečný úspěch, ale nemusí připojit žádné listinné důkazy ani navrhnout jiné důkazy, které mají vést k prokázání jeho tvrzení. Tento postup soudy obecně dnes schvalují jako vyhovění kvalifikované výzvě (srov. kpt. 5.4.1.), avšak z hlediska splnění účelu koncentrace před jednáním, tj. vyjasnit sporné skutečnosti a shromáždit důkazy tyto skutečnosti prokazující ještě před jednáním samým, je to postup nedostačující. Pokud soud bude ignorovat možnost nařízení přípravného jednání a půjde cestou kvalifikované výzvy, která bude splněna, budou moci účastníci tvrdit a nabízet důkazy

---

¹²¹ Srov. ustanovení § 114b odst. 3 o.s.ř. v novém znění: „Usnesení podle odstavce 1 nelze vydat nebo doručit po přípravném jednání podle § 114c nebo po prvním jednání ve věci“ a ustanovení § 114c odst. 1 v novém znění: „Není-li možné o věci samé rozhodnout bez nařízení jednání, nebylo-li nebo nemůže-li být postupem podle § 114a odst. 2 jednání připraveno tak, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání, a nepostupoval-li podle § 114b, předseda senátu, s výjimkou sporů a jiných právních věcí, v nichž se takový postup jeví s ohledem na okolnosti případu neúčelným, nařídí a provede přípravné jednání“.

celé první jednání ve věci (viz nové ustanovení § 118b o.s.ř.). Pokud ovšem soud nařídí přípravné jednání, bude tzv. „stop stav“ shromážděných předložených tvrzení a nabídnutých důkazů tato tvrzení prokazujících pro obě strany již na konci přípravného jednání (ovšem se značnými výjimkami – viz dále). Tak to alespoň vyplývá z nové dikce ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř.: Ve věcech, v nichž *byla provedena příprava jednání podle § 114c*, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání *jen do skončení přípravného jednání*, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c odst. 4). Pokud *nebyla* provedena příprava jednání podle ustanovení § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání *jen do skončení prvního jednání*, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. Pokud se v novém ustanovení § 114c odst. 4 o.s.ř. uvádí, že procesní povinnosti podle odst. 3 jsou účastníci povinni splnit do skončení přípravného jednání, avšak z důležitých důvodů soud účastníkům poskytne na žádost některého z nich lhůtu k doplnění tvrzení o skutečnostech rozhodujících pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností, přičemž tato lhůta nesmí být delší než 30 dnů, považují to z povahy věci za *výjimku*, která bude probíhat ještě v rámci přípravného jednání a nebude zasahovat do jednání ve věci samé.

Z těchto důvodů vidím pro procesní možnosti účastníků sporných řízení zřejmý nepoměr mezi situací, kdy soud bude postupovat podle ustanovení § 114b o.s.ř. a kdy podle ustanovení § 114c o.s.ř., bez toho, aby dopředu mohl odhadnout, která volba je pro danou věc adekvátnější a povede ke kýženému cíli.

Pokud chtěl zákonodárce rozšířit „manévrovací prostor“ pro soud v daných sporných věcech, obávám se, aby spíše nedošlo ke zvětšování možností obstrukčního chování účastníků samých, kteří nebudou mít zájem na rychlém ukončení věci, neboť se k nevyřešeným pojmům „*povaha věci*“ a „*okolnosti případu*“ přidá jako zdroj možných obstrukcí nové vágní spojení „*spory a jiné právní věci, v nichž se postup podle ustanovení § 114c o.s.ř. jeví s ohledem na okolnosti případu neúčelným*“, které jednoznačně přinášejí možný prostor pro důvodnost odvolání ve druhé instanci (např. dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. c) o.s.ř.).

Ustanovení § 118b o.s.ř. doznalo díky souhrnné novele zásadní změny. Zákonodárce dospěl ke zcela správnému závěru, že privilegovat jen některé spory z hlediska koncentrace povinností účastníků tvrdit rozhodné skutečnosti a nabízet důkazy tyto skutečnosti prokazující do konce prvního jednání nemá žádné opodstatnění, a proto tuto koncentraci rozšířil na sporná

řízení obecně (omezení neplatí ve věcech uvedených v ustanovení § 120 odst. 2 o.s.ř. - srov. nové znění ustanovení § 118b odst. 3 o.s.ř.), u nichž nebylo nařízeno přípravné jednání.

Zákon ovšem zároveň nabízí možnosti jak pro soud, tak pro účastníky, jak legálně porušit předjímaný „stop stav“ ve sporném řízení na konci prvního jednání.

Možnost volby pro takový postup má jednoznačně soud, který může účastníkům poskytnout lhůtu k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. Tato lhůta není zákonem specifikována, a tudíž podle mého názoru není vyloučeno, že z vůle soudu mohou účastníci plnit povinnosti koncentrované do konce prvního jednání i při jednání odročeném, neboť takový postup není a priori ustanovením § 118b odst. 1 o.s.ř. vyloučen, naopak použité sousloví „*jen do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která bude účastníkům poskytnuta*“ spíše můj názor podporuje (srov. nové znění ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř.).

Změna ustanovení § 118b o.s.ř. oproti dosavadnímu pojetí bude tedy v tom, že zákonná koncentrace tvrdit a nabízet důkazy do konce prvního jednání bez možnosti zásahu soudu jen pro některé typy sporných řízení bude zrušena a nahradí ji obdobná koncentrace pro všechny typy sporných řízení, u nichž nebylo nařízeno přípravné jednání, kterou ovšem bude moci soud „porušit“ prodloužením lhůty ke splnění daných povinností i po skončení prvního jednání ve věci (pravděpodobně usnesením, ačkoliv zákon v tomto ohledu mlčí; bude pak další otázkou, jestli se proti takovému usnesení bude moci účastník odvolat či nikoliv podle ustanovení § 202 odst. 1 písm. a) o.s.ř., k čemuž se přikláním).

Další možnost soudu, jak může „ponechat“ jinak koncentrované úkony účastníků na další jednání vychází z výjimky, v níž se podle nového ustanovení § 118b o.s.ř. koncentrace neuplatní tehdy, pokud bude mít soud za to, že jsou splněny okolnosti pro aplikaci ustanovení § 118a odst. 2 o.s.ř.

Konečně poslední možnost, kdy se budou uplatňovat tvrzení a důkazy je prokazující i po skončení prvního jednání ve věci, přirozeně vychází ze situace, kdy těmito tvrzeními či důkazy má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků nebo které nemohl účastník bez své viny včas uvést.

Stejný formát výjimek je nastaven také v případě přípravného řízení (viz dále).

V souvislosti se zrušením ustanovení § 118c o.s.ř., které nebylo užíváno a neosvědčilo se (srov. kpt. 5.4.2.) lze soudit, že možnost lhůty dané soudem ke splnění daných povinností i po skončení prvního jednání ve věci má nebo může podle mého názoru tento chybějící typ koncentrace na základě rozhodnutí soudu nahradit, bez toho, že by soud musel „čekat“ na úkon účastníka, jak tomu je v ustanovení § 118c o.s.ř. Vzhledem však k tomu, že zákonodárce možnosti aplikace této lhůty (podobně jako v novém ustanovení § 114c o.s.ř.) příliš

nekonkretizuje, jak bylo uvedeno výše, zůstane úkol výkladu tohoto institutu a možnosti jeho využití na právní teorii i soudní praxi.

6.2. Koncentrace řízení v přípravném jednání podle ustanovení § 114c o.s.ř.

Přípravné jednání vedoucí k omezení principu jednotného řízení zavedené v současnosti souhrnnou novelou není v českém prostředí civilního procesu zcela novým institutem.

Už rakouský civilní řád soudní z roku 1895 (c.ř.s.), jinak výrazně koncipovaný na principu arbitrárního pořádku zaváděl do sporných řízení instituty snažící se legálně omezovat možné průtahy a obstrukční jednání účastníků, které jsou nepříjemným důsledkem jednotného řízení obecně. Nově zaváděnému přípravnému jednání se blíží svojí povahou dva instituty c.ř.s., tzv. *prvý rok* a *přípravné řízení*, jejichž některé prvky připomínají dnešní přípravné jednání. Oba instituty existovaly v c.ř.s. již od počátku jeho účinnosti (1.lednem 1896) a jako prověřené a žádané měly být s jistými obměnami zachovány také v nově připravovaném, leč neuskutečněném civilním soudním řádu z roku 1937 (srov. kpt. 3.2.).

Prvý rok (k ústnímu jednání) se ustavoval o žalobě žalobce a jeho hlavním účelem bylo vyjasnění otázky, zda vůbec dojde ke sporu či nikoliv¹²². Soud se měl pokusit o smírné řešení sporu, vyjasnit, zda-li jsou splněny podmínky řízení, rozhodnout o odmítnutí žaloby nebo mohl (za splnění podmínek) rozhodnout věc rozsudkem pro uznání nebo zmeškání. V prvním roku vůbec nebyla požadována „odpověď“ žalovaného a teprve tehdy, kdy bylo zřejmé, že spor existuje a má být řešen, byl žalovaný ještě při prvním roku vyzván soudem, aby na žalobu ve lhůtě odpověděl. Odpověď žalovaného na žalobu byla plnohodnotnou protiváhou žaloby, a tudíž musela obsahovat mj. vyličení skutečností, které mají být použity na jeho obranu a nabídnutí důkazů tyto skutečnosti prokazující.

Prvý rok lze tedy chápat jako formální postup, v němž si soud vyjasnil, zda půjde o sporné řízení a popřípadě je-li vůbec nutnost přejít v řízení k fázi tvrzených skutečností a nabízených důkazů.

Ve skutkově a právně složitějších věcech soud nařizoval tzv. *přípravné řízení*, ve kterém bylo jednáno o nárocích účastníků, jejich útočných a obranných prostředcích, připomínkách a vysvětlivkách ve věci. Strany mohly uvádět skutečnosti a nabízet důkazy, které neuvedly v přípravných podáních (žaloba a odpověď na ni), přičemž výjimečně se zde uplatnila

---

¹²² „Prvý rok zjednává soudu naráz a zcela nepochybně vědomost o tom, ve kterých věcech netřeba počítati s jednáním sporným a ve kterých ano. Tím se celá agenda procesních soudů velmi zjednodušuje a staví na pevný, nepošinutelný základ. Soud se zde ve velmi krátké době po podání žaloby zbavuje celé řady věcí, s nimiž už pro budoucnost počítati nemusí, a uvolňuje se pro věci ostatní, o nichž určitě ví, že budou vyžadovati jednání sporného.“ In: důvodová zpráva k návrhu zákona o civilním řádu soudním z roku 1937, zdroj: <http://www.senat.cz/zajimavosti/tisky/4vo/tisky-5zas.php>

koncentrace v tom, že v následně ustaveném roku k přelíčení nemohly strany tvrdit nové skutečnosti a nabízet důkazy, které neuvedly v přípravném řízení, pokud neměly svolení odpůrce nebo osvědčily-li, že o nich v době přípravného řízení nevěděly.

Přestože byly oba jmenované instituty v účinnosti až do přijetí nového procesního civilního řádu v roce 1950, nebyly přijímány právní veřejností jednoznačně a při přípravě nového procesního řádu ve 30. letech 20. století se uvažovalo i o jejich zrušení¹²³, což signalizuje, že jejich význam z hlediska postupu soudu ve sporném řízení nebyl vnímán jako zásadní. Prvému roku se ovšem zároveň přiznávala přednost ve stanovení toho, zda půjde mezi účastníky o spor, což zajisté přispívalo k urychlení ukončení řízení tam, kde se ukázalo, že nejsou splněny podmínky k řízení, že o spor nejde nebo kde byli účastníci za přispění soudu ochotni uzavřít smír. Avšak přípravné řízení se zřejmě v průběhu účinnosti c.ř.s. příliš neosvědčilo a z hlediska úlohy, jakou má plnit nově zaváděné přípravné jednání, tedy aby soud mohl při následném jediném jednání věc skutečně rozhodnout, nehrálo podle mého mínění nijak zásadní úlohu a to přes výše naznačený prvek koncentrace, neboť vedení řízení se v c.ř.s. jinak od dnešního civilního procesu dosti odchylovalo.

Domnívám se tedy, že ačkoliv přípravné jednání zaváděné souhrnnou novelou má některé atributy prvního roku i přípravného jednání, lze společný účel těchto institutů hledat částečně u prvního roku, ale nikoliv u přípravného řízení, byť je zdánlivě spojuje jistý prvek koncentrace. Existence těchto historických institutů tak mohla být pro předkladatele zákona vítanou inspirací, nikoliv však vodítkem pro současnou podobu přípravného jednání, vkládaného do poněkud jiného prostředí dnešního civilního procesu.

Nově zavedené přípravné jednání má podle důvodové zprávy ve věci kromě objasnění podmínek řízení a pokusu o smír především *vyjasnit právně významné skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, a důkazy, které účastníci navrhuji k prokázání svých tvrzení*. Tímto institutem má být významně posílena možnost soudu připravit jednání tak, aby bylo možno rozhodnout ve věci jediným jednáním, jak stanoví již ustanovení § 114a o.s.ř., zdařile doplněné o § 114b o.s.ř., s nimiž je institut přípravného jednání úzce konfrontován. Jak bylo řečeno výše,

---

¹²³ V případě prvního roku „byly činěny zejména ze soudcovských kruhů velmi vážné návrhy na odstranění prvního roku, protože se jeví prý v četných případech pouhou formalitou, zkracující soudy o čas a zdražující řízení, a činěny návrhy, aby žaloba byla doručena žalovanému ihned s vybídnutím, aby podal do jisté lhůty písemnou odpověď na žalobu. Osnova nepřikloňuje se k návrhům na tak radikální změnu dosavadního práva a zachovává první rok v téže podobě, jako byl v rak. civ. řádu soudn.“ V případě přípravného řízení „stála osnova před trojí možností: buď podržeti přípravné řízení v rozsahu dosavadním nebo je obmeziti či konečně vůbec odstraniti. První cesta se nedoporučuje jednak pro výjimečnost této instituce, jednak proto, že prakse vyvinula se tak, že případy přípravného řízení, na něž pamatuje § 245, č. 2 a 3 rak. c. ř. s., se nevyskytují. Zbyla tudíž volba mezi obmezením nebo odstraněním přípravného řízení. Osnova nemohla se odhodlati k úplnému odstranění přípravného řízení a připouští je alespoň tam, kde jde o značný počet sporných nároků. S obmezením na tento případ byla jinak převzata ustanovení o přípravném řízení z rak. c. ř. s.“ In: důvodová zpráva k návrhu zákona o civilním řádu soudním z roku 1037, zdroj: <http://www.senat.cz/zajimavosti/tisky/4vo/tisky-5zas.php>

přípravné jednání soud, s výjimkou věcí, u nichž se to s ohledem na okolnosti případu jeví neúčelným, nařídí a provede, jestliže příprava jednání s využitím výzev podle ustanovení § 114a odst. 2 o.s.ř. nevedla (a ani by vést nemohla) k výsledku nebo nevyužil-li soud kvalifikované výzvy podle ustanovení § 114b o.s.ř. Z tohoto hlediska lze přípravu jednání podle nového ustanovení § 114c o.s.ř. pokládat za subsidiární ve vztahu k ustanovení § 114a odst. 2 o.s.ř., jež má stejný cíl, ale nemá žádné sankční prostředky.

Institut přípravného jednání se ovšem podle mého názoru nevztahuje pouze na sporná řízení. Nařízení a provedení přípravného jednání není totiž na překážku fakt, že se bude jednat o věc podle ustanovení § 120 odst. 2 o.s.ř. nebo o věc, v níž nelze uzavřít smír (srov. nové ustanovení § 114c odst. 1 o.s.ř. a contrario), jinými slovy, soud bude za podmínek omezení podle odstavce 1 nařizovat přípravné jednání vždy, avšak s rozdílnými účinky na účastníky ve sporných řízeních a řízeních podle ustanovení § 120 odst. 2 o.s.ř., resp. řízeních, v nichž nelze uzavřít smír (srov. nové ustanovení § 114c odst. 5, 6, 7 o.s.ř.). Tím se podle mého soudu stává přípravné řízení obecně první fází každého řízení, kterou lze „obejít“ jen za podmínek, bude-li možné o věci rozhodnout bez nařízení jednání nebo připravit jednání podle ustanovení § 114a nebo bude-li postupováno podle ustanovení § 114b o.s.ř., což lze činit pouze ve sporných věcech.

Nástrojem na naplnění účelu přípravného jednání ve sporném řízení se stejně jako v případě kvalifikované výzvy stala již osvědčená *koncentrace*, která nutí účastníky plnit své povinnosti tvrdit a nabízet důkazy k prokázání svých tvrzení do konce přípravného jednání (resp. lhůty poskytnuté soudem – viz výše), jinak se vystavují nebezpečí, že se k jejich tvrzením a nabízeným důkazům nebude ze zákona přihlížet, nebude-li se jednat o výjimky uvedené v novém ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř. (srov kpt. 6.1.), o čemž bude účastník přirozeně poučen. Podmínky koncentrace však neplatí pro věci uvedené v ustanovení § 120 odst. 2 o.s.ř. Podobně jako v postupu podle ustanovení § 114b o.s.ř. také v přípravném řízení platí, že pokud bude účastník přes předvolání doručené mu řádně a včas nečinný a nepůjde-li o věci, v nichž nelze schválit smír a o věci uvedené v ustanovení podle § 120 odst. 2 o.s.ř., způsobí zákonnou fikci, že nárok uplatňovaný proti němu žalobou, uznává (s výjimkou, budou-li splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby).

Novinkou je naopak zastavení řízení soudem ex lege v případě, kdy se řádně a včas předvolaný a poučený žalobce nedostaví bez omluvy k přípravnému jednání. Tento postup de facto jako protiváha sankcionuje za nečinnost stranu žalobce, což nyní není možné, neboť pokud je doručená žaloba bezvadná (ustanovení § 79 o.s.ř.), soud po náležité přípravě nařídí jednání (pokud z vůle účastníků nepostupuje podle ustanovení § 115a o.s.ř.), aniž by věděl, jestli

žalobce bude či nebude činný. Možnost soudu eliminovat sporná řízení v důsledku nečinnosti samotného žalovaného ještě dřív než je k nim nařízeno jednání vidím jako užitečnou pomoc v plnění cílů stanovených souhrnnou novelou.

Po provedeném přípravném jednání, ve kterém nebude žaloba odmítnuta, řízení zastaveno, či nebude nebude rozhodnuto rozsudkem pro uznání (nové ustanovení § 114c odst. 6, 7 o.s.ř.), nařídí soud jednání k projednání ve věci samé, do něhož by tedy měl vstupovat se znalostí věci, sporných tvrzení a nabízených důkazů.

Obsahem tohoto jednání by pak mělo být především provádění důkazů nabídnutých účastníky, popř. dalších důkazů v případech, kdy potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu vyšla v řízení najevo (ustanovení § 120 odst. 3 o.s.ř.), případně však také uvádění dalších rozhodných skutečností a nabízení důkazů je prokazujících za podmínek předeslaných v novém znění ustanovení § 114c odst. 5 o.s.ř., resp. ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř., o nichž bylo zmíněno v předcházející kapitole.

Stejně jako v případě situace, kdy soud nepostupuje podle ustanovení o přípravném jednání, také uzavření přípravného jednání neznamena bez výjimky „stop stav“ pro účastníky tvrdit a nabízet důkazy. Naopak i zde zákonodárce znovu nabízí pomyslná „zadní vrátka“ (pro soud i účastníky) v možnosti koncentraci ze své vůle legálně porušit.

Jednak je tu možnost účastníka požadovat, aby mu byla poskytnuta lhůta (ne delší než třicet dní), v níž může tvrdit skutečnosti rozhodné ve věci a nabízet důkazy je prokazující, kterou musí soud poskytnout (srov. nové ustanovení § 114c odst. 4 o.s.ř.). V praxi to podle mého názoru bude znamenat, že přípravné jednání musí být odročeno, což příliš nekoresponduje s cíly souhrnné novely.

Poměrně zásadní výhradu mám k dikci nového ustanovení § 114c odst. 5 o.s.ř., které pro výjimky ze zákonné koncentrace v přípravném jednání odkazuje na nové znění ustanovení § 118b odst. 1 o.s.ř., tedy umožňuje, aby byla účastníkem uváděna tvrzení a nabízeny důkazy i po přípravném jednání, nastane-li situace podle ustanovení § 118a odst. 2 o.s.ř., tj. bude-li mít předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovra právního názoru, vyzve tohoto účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vylíčení rozhodných skutečností, po němž mohou účastníci znovu uvádět tvrzení a důkazy je prokazující. Vzhledem k tomu, že tento „problém“ má soud vyřešit již v přípravném jednání (srov. nové znění ustanovení § 114c odst. 3 o.s.ř.), domnívám se, že tato výjimka je v takovém případě již nežádoucí, neboť pokud nechává zákon otevřenou možnost uvádět rozhodné skutečnosti a důkazy po skončení přípravného jednání skutečností, kterou soud mohl vyřešit

již dříve, oslabuje to vůbec smysl zavedení přípravného jednání, které má primárně za účel bezradnost soudu při jednání samém ohledně skutkových okolností věci ukončit.

6.3. Shrnutí; úvahy de lege ferenda

Nově zaváděné přípravné jednání patří obecně k institutům a postupům, kterých se za poslední dvě desetiletí vyskytla celá řada a jejichž společným záměrem bylo zrychlit a zefektivnit především sporné soudní řízení. Prvek koncentrace zavedený ve sporech velkou novelou a nyní rozšířený ve fázi přípravy jednání souhrnnou novelou jako by se zdál být pro zákonodárce jedním z oblíbených „pomocníků“ při dosahování tohoto záměru.

Je nepopíratelným faktem, že mnohé z institutů opírajících se o koncentraci se osvědčily, zejména tzv. kvalifikovaná výzva, resp. kontumační rozsudek pro uznání se staly přirozenou součástí soudcovských nástrojů při postupu ve sporném řízení a přispěly k většímu uvědomění účastníků řízení a jejich součinnosti s justičními orgány. Také institut „stop stavu“ ve sporném řízení ohledně tvrzených skutečností a nabízených důkazů do skončení prvního jednání rozšířený podle nového ustanovení § 118b o.s.ř. na všechna sporná řízení považují za správný krok k urychlení průběhu procesu a zvýšení cíle rozhodnout již v prvním jednání.

Zůstává však otázkou, zda rozšiřování trendu zákonných příkazů soudu, jak má postupovat, a oslabování principu jednotnosti je správnou cestou vedoucí k obecnému respektování zákona a jeho účelu jak ze strany soudů samotných, tak ze strany účastníků, pro které by měla být justice respektovaným, rychlým a levným způsobem, jak se domoci svého práva a naopak legální a legitimní hrozbou, že bezprávi, kterého se dopouštějí, nebude trpěno.

Rozumím snaze státu pracovat na takové podobě justice prostřednictvím změn v postupech soudcovské práce. Nejsem si ale jista, že právě další a větší omezování svobody soudce v jeho rozhodování povede ke kýženému cíli. Jak zaznívá ze samotných soudcovských řad, problém průtahů ve sporném řízení již dnes není zaviněn nedostatkem zákonné úpravy, ale spíš obecnou nechutí některých soudních kruhů měnit zavedené postupy a přizpůsobovat se těm novým. Vždyť proto, aby bylo dosaženo cíle rozhodnout při jediném jednání, by často stačilo, kdyby soudy připravily jednání pečlivě a cílevědomě ve smyslu ustanovení § 114a odst 2 o.s.ř. Je pak otázkou, jestli soudce, který ignoruje základní zásady sporného procesu, najednou změní svůj postup jenom proto, že byla zavedena nová zákonná koncentrace podle ustanovení § 114c o.s.ř.¹²⁴

Hlavním účelem přípravného jednání z hlediska účastníků má být dosažení jejich aktivity (a „potrestání“ těch, kteří aktivitu projevovat nebudou), a to za účelem připravit jednání se znalostí věci, tj. s vědomím, které skutečnosti účastníci sporují a jaké důkazy na

¹²⁴ Srov. Jirsa, J.: Perspektivy procesního práva. In: Právní rozhledy č. 12/2008, str. 428

potvrzení svých tvrzení nabízejí. Z tohoto pohledu již ale existuje plně vyhovující postup podle ustanovení § 114a odst. 2 o.s.ř., které je ve spojení s ustanovením § 114b o.s.ř. pro sporná řízení zákonem chápán jako plnohodnotná alternativa přípravného jednání. Ve stávající úpravě soud postupem podle ustanovení § 114 o.s.ř. nejprve zjišťuje, že jsou splněny podmínky řízení jako předpoklad pro další postup soudu, a teprve poté případně přechází k postupu podle ustanovení § 114a odst. 2 o.s.ř., resp. § 114b o.s.ř., pokud potřebuje získat kvalifikovanou odpověď žalovaného na základě uložení kvalifikované výzvy a zjistit tak, zda-li jde vůbec o spor a v čem je spatřován. A ukazuje-li se, že postupem podle ustanovení § 114a odst. 2 a § 114b nemůže být jednání připraveno tak, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání, předseda senátu, s výjimkou věcí, v nichž se takový postup jeví neúčelným, předvolá v souladu se současným zněním ustanovení § 114c o.s.ř. k soudu účastníky řízení a jejich zástupce. Jedná se fakticky o tentýž postup jako v případě nového přípravného řízení, jen je méně formální. Jediné, co mu podle mého názoru chybí (zato citelně), je nevymahatelnost soudních pokynů kromě kvalifikované výzvy, tj. pokud se účastníci dnes rozhodnou ignorovat výzvu podle ustanovení § 114a odst. 2 o.s.ř. nebo předvolání podle § 114c o.s.ř., nemá to pro ně žádné následky a tlak na jejich odpovědnost za výsledek věci je minimální.

Jaký bude tedy efekt nově zavedeného přípravného řízení? Dobrý podle mého názoru v tom, že ve sporném řízení zvýší tlak na účastníky (a to nejen na žalovaného, ale i na žalobce), aby spolupracovali se soudem a sdělili mu svá tvrzení a důkazy je prokazující co nejdříve. Je ovšem otázkou, zda tento efekt bude co platný, pokud jsou zde poměrně široké zákonné výjimky z pravidla koncentrace tvrzení a nabízených důkazů do konce přípravného jednání (srov. nové ustanovení § 114c odst. 5 a § 118b odst. 1 o.s.ř.). Vzniká tedy nebezpečí, že soud bude nařizovat přípravné jednání (což musí, pokud nebude postupovat podle ustanovení § 114b nebo neobhájí „neúčelnost takového postupu“), posléze první jednání ve věci, ale následně možná i další jednání, neboť není jisté, že by nemohla nastat při prvním jednání nebo i po prvním jednání ve věci jakákoliv z výjimek, na něž se koncentrace v přípravném jednání nevztahuje. Efekt urychlení rozhodování a hospodárnosti tedy v daném případě vůbec nemusí nastat, což ovšem soud nemá možnost jakkoliv dopředu odhadnout.

Nebylo by potom jednodušší a účelnější zachovat stávající úpravu a svobodnou možnost výběru pro soudce, zda-li podle individuálního posouzení věci chce postupovat podle ustanovení § 114a, popř. využít kvalifikovanou výzvu podle ustanovení § 114b nebo přípravu jednání podle § 114c o.s.ř., a doplnit tyto instituty vhodnými sankčními prostředky za ignoraci výzev soudu ke spolupráci (např. nabízejícím se rozsudkem pro zmeškání podle ustanovení § 153b o.s.ř.), a to jak pro žalobce, tak pro žalovaného?

Nejsem v postavení, kdy bych mohla z hlediska praxe posoudit, jaký efekt změny v přípravě jednání, včetně nového přípravného jednání, v soudní praxi vyvolají. Po seznámení se s novým zněním ustanoveních o.s.ř. týkajících se této otázky a jeho srovnáním se stávající úpravou musím konstatovat, že je patrný posun ve snaze spoutat a sjednotit postupy soudů zejména ve sporných řízeních a více podrobit účastníky tlaku, aby co nejdříve a nejúplněji dodali potřebné podklady relevantní pro rozhodování soudu. Současně ale v nové úpravě zůstávají všechny „únikové cesty“ jak pro účastníky, tak pro samotný soud, aby mohli pokračovat ve svém způsobu, jakým doposud přistupovali k řešení sporných věcí. Tedy kdo měl vůli hledat cestu k rychlému a efektivnímu řešení, mohl ji hledat i nyní, kdo chtěl naopak jít cestou zažitých postupů nebo obstrukcí, mohl najít řešení dnes, stejně jako je bude moci najít po 1. červenci 2009. Obávám se tedy, že efekt, který měly vyvolat změny na počátku řízení stanovené v souhrnné novele, nebude takový, jaký byl ze strany zákonodárce přán a očekáván. Pokud se chtěl zákonodárce vypořádat s nedostatky v oblasti neefektivního a neekonomického řízení, měl vedle zavedení výše zmíněných sankcí za liknavý přístup účastníků sporného řízení při jeho přípravě spíše působit na zvýšení odpovědnosti za výsledek věci *soudců samotných*, kteří dosposud žádné sankce z důvodů průtahů řízení nepociťují, ačkoliv ne vždy je vina na straně účastníků.

Vzhledem ke skutečnosti, že souhrnná novela vstoupí v účinnost za několik týdnů, nezbyvá než čekat, jak přijme novou podobu o.s.ř. soudní praxe. Teprve aplikací nových ustanovení o.s.ř. v praxi se ukáže, zda byly mé úvahy relevantní nebo naopak zcela liché a zda-li se nový institut přípravného jednání osvědčí nebo ukáže jako neživý formální institut, který naděje předkladatele zákona a zákonodárce na efektivní justici nenaplní.

KAPITOLA 7

ZÁVĚR

Civilní soudní řízení se za posledních dvacet let stalo relativně běžnou součástí života naší společnosti a počet lidí, kteří se s ním již v praxi setkali, stále vzrůstá s tím, jak se zvyšuje obecné povědomí o možnostech ochrany subjektivních práv prostřednictvím justice. Ne však každý, kdo se účastní soudního procesu, si osvojuje znalost svých procesních práv a povinností, které vyplývají z právních předpisů. Důvodem je na jedné straně přetrvávající neochota a pasivita účastníků řízení, kteří očekávají, že budou soudem vedeni procesem bez vlastní invence, na druhé straně je však vinna také přílišná složitost procesních norem, které jsou laikům mnohdy nesrozumitelné.

Také v procesním právu platí obecné právní zásady jako *vigilantibus iura scripta sunt* nebo *ignorantia legis non excusat*, které ovšem v souvislosti s procesním právem znamenají podle mého názoru především pomoc dovést účastníka k základnímu vědomí, že se střetává na půdě soudu s právem nejen hmotným, kvůli kterému vlastně přišel, ale i s právem procesním, které má svá pravidla a zásady, jež je nutno ctít a respektovat, neboť v opačném případě se vystavuje riziku, že se vlastní vinou nedomůže svého práva. Mělo by platit, že kdo se chce vyhnout zklamání prohraného procesu kvůli neznalosti procesních pravidel, měl by mít přirozenou možnost poučit se z příslušných právních předpisů, které mu nabízejí přehled toho, jaká jsou „pravidla hry“, která by měl každý, kdo se o to zajímá, pochopit alespoň v základních souvislostech.

S vědomím toho, že se právními předpisy neřídí jen profesionálové, ale i laická veřejnost, by měl vždy zákonodárce přistupovat k tvorbě jakékoliv předpisu, civilní procesní řád, který patří mezi nejvýznamnější obecné zákony civilního práva, jistě nevyjímaje.

Současný český civilní procesní zákoník je datován rokem 1963 a svým pojetím, účelem, výstavbou, filozofií a zásadami se nemůže shodovat s právním a společenským prostředím počátku 21. století. Mnohé z toho, co naplňovalo představu o socialistickém civilním procesu, bylo ze současné podoby o.s.ř. odstraněno, je však otázkou, zda zbývající kostra, která zbyla z původního o.s.ř., na niž se během let nabalují nové a nové prvky a instituty, je ještě schopná zachovat celistvost, logickou souslednost, srozumitelnost a jednoznačnost postupu v celém civilním řízení, pochopitelné nejen laikům, ale i profesionálům z řad právníků, advokátů a mnohdy i soudců, jež se musí potýkat s nástrahami slepovaného procesního předpisu, který někde postrádá logiku, souvislost a obsažnost, jinde překypuje přílišnou kazuistikou bez bližšího zobecnění.

Zásada koncentrace řízení, která je předmětem této práce, patří mezi mnohé novinky, které měly přizpůsobit civilní procesní řád současným poměrům. Ve spojení s dalšími postupy a instituty se zdá být dobrým řešením nešvarů civilního procesu jako je pasivita účastníků sporného řízení, jeho neúčelné protahování a odpírání spravedlnosti. Zejména od roku 2001 se projevuje zřejmá snaha zákonodárce potlačit přetrvávající problémy jednotného řízení spočívající v laxnosti přístupu účastníků, ale někdy i soudů, kterým čelí zaváděním institutů „trestajících“ pasivitu účastníků a omezujících jinak volný postup soudu v rámci arbitrárního pořádku, jež často využívají jako nástroj k naplnění těchto cílů koncentrací některých postupů účastníků procesu v dané fázi řízení. Zaměření na koncentraci specifických úkonů účastníků řízení jako je povinnost tvrdit skutečnosti rozhodné ve věci a nabízet důkazy tyto skutečnosti prokazující se ukázalo být šťastným řešením tam, kde soud potřebuje postavit najisto skutkové podmínky sporu, aby se již nadále nazatěžoval prvotním hledáním a zjišťováním těchto okolností až při jednání samém.

Je ovšem otázkou, zda další zpřísnování koncentrace některých úkonů účastníků sporného řízení má ještě smysl, či zdali byl tento princip ve spojení se specifickými úkony tvrdit a nabízet důkazy již vyčerpán z hlediska účelu, který má naplňovat. To jistě ukáže soudní praxe, která prověří nové typy koncentrace od druhé poloviny tohoto roku, kdy nabývají účinnosti příslušná ustanovení souhrnné novely týkající se této otázky.

Avšak jestli se má účastník řízení chovat aktivně a odpovědně, nestačí jen zpřísnovat a zpřesňovat okruh jeho oprávnění a povinností v rámci řízení. Důležitější je podle mého soudu ukázat laikům, že soudní řízení není nepochopitelný a nepřátelský svět, v němž se nevyznají a kterému nerozumějí, ale naopak pomocník, ve kterém naleznou odpovědi na své otázky bez záludností, odboček a nejasností, s nimiž se setkávají dnes. A tento cíl podle mého názoru již současný občanský soudní řád není schopen obsáhnout a zajistit, přes nové a nové opravy a snahu změnit jej k obrazu moderního civilního řádu. Myslím si, že místo úsilí vkládaného do dalších úprav a novelizací by měl zákonodárce, resp. předkladatel zákona spíše najít odvahu přistoupit konečně k tvorbě skutečně nového a moderního občanského soudního řádu, v němž promítne vše, co se za posledních dvacet let v civilním procesu osvědčilo, což zahrnuje také prvek koncentrace ve sporném řízení. Teprve za takových okolností by mohl soud bez uzardění odkazovat účastníky na to, že právo přeje bdělým a že neznalost zákonů je neomlouvá, když prohrají spor v důsledku vlastní laxnosti a pasivity. Do té doby však budou muset soudy účastníky poučovat tak jako dnes, doslova „na každém kroku“, neboť si nemohou být jisty, že osoba, byť by se seznámila s občanským soudním řádem, jeho ustanovením vůbec rozumí.

PRAMENY A LITERATURA

Odborné publikace

- Bureš, J.; Drápal, L.; Krčmář, Z.; Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář I. díl, II. díl, 7. vydání. C. H. Beck, Praha 2006
- Hendrych, D. a kol.: Právní slovník. Praha 2003
- Hlavsa, P.: Občanský soudní řád. 5. vydání. Linde Praha 2008
- Jirsa, J.: Novinky v civilním řízení soudním, Lexis Nexis CZ, Orac 2005
- Jirsa, J.: Velká novela občanského soudního řádu a její důsledky pro civilní proces. Rigorózní práce. UK Praha 2005
- Schelleová, I. a kol.: Civilní proces. Eurolex Bohemia 2006
- Seidl, K.: Koncentrace civilního soudního řízení. Univerzita Karlova. Praha 2003
- Štajgr, F.: Občanské právo procesní. Praha 1964
- Stavínohová, J., Hlavsa, P.: Civilní proces a organizace soudnictví. Masarykova univerzita. Brno 2003
- Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 4. vydání, 2006

Odborné články v právnických časopisech

- Derka, L.: Poznámka k § 114b OSŘ. In: Soudní rozhledy, č. 10/2004
- Drápal, L.: Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. In: Právní rozhledy č. 5/2002. Mimořádná příloha
- Horák, P., Hromada, M.: Poučovací povinnost soudu I. stupně v nalézacím řízení sporném. Právní rozhledy, č. 10/2003
- Horák, P., Hromada, M.: Výzva k vyjádření podle § 114b OSŘ v soudní praxi. In: Právní rozhledy č. 3/2005
- Jirsa, J.: Perspektivy procesního práva. In: Právní rozhledy č. 12/2008
- Kovařík, Z.: Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. In: Bulletin advokacie, č. 10/2000
- Macková, A.: Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000. In: Bulletin advokacie, č. 8/2000
- Macur, J.: Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř., In: Bulletin advokacie č. 2/2002
- Macur, J.: K problematice urychlování civilního soudního řízení. In: Právní rozhledy č. 3/2002
- Macur, J.: Koncentrace řízení a procesní prekluzivní lhůty podle novely občanského soudního řádu č. 30/2000 Sb. In: Bulletin advokacie, č. 1/2001
- Nykodým, J.: Novela občanského soudního řádu. In: Bulletin advokacie č. 8/2000
- Sedláčková I.: K článku prof. JUDr. J. Macura: Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ust. § 114b o. s. ř., str. 74-76; Michna L.: Fikce nebo domněnka v případě rozsudku pro uznání? In: Bulletin advokacie č. 11/2002

- Stavělík, P.: Paradoxní důsledky současného pojetí aplikace § 114b OSŘ. In.: Právní rozhledy č. 8/2005
- Svoboda, K.: Hmotněprávní poučovací povinnost soudu - mýtus nebo realita? Právní fórum č. 2/2007
- Vašíček, M., Dvořáček, D.: „Překvapivé právní hodnocení“ ve světle zásad kontradiktornosti. In: Právní rozhledy č. 6/2004
- Vrcha, P.: K otázce, zda lze po novele OSŘ č. 30/2000 Sb. vznést námitku promlčení i v odvolacím řízení. In: Soudní rozhledy č. 5/2004
- Winterová, A.: Koncentrace civilního soudního řízení. In: Bulletin advokacie č. 4/2001
- Winterová, A.: Nad perspektivami českého civilního procesu. In: Právní rozhledy 19/2008

Články z internetových zdrojů

- Koncepce reformy justice v letech 2008-2010. Praha 2007, in: <http://portal.justice.cz/ms>
- Krutina, M. a kol.: Výkon justice v České republice. Český helsinský výbor, Praha, 2005, in: www.helcom.cz/download/sborniky/vezenstviOSI2005/justice%202004%202005.doc
- Programové prohlášení vlády ze dne 17.1.2007. in: <http://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-20840/>
- Schelle, K.: Význam vzniku Československé republiky pro vývoj civilního řízení, in: <http://www.law.muni.cz/edicni/dp08/files/pdf/prteorie/schelle.pdf>

Soudní rozhodnutí

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14.9.1994, sp.zn. IV. ÚS 55/94
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.1.2004, sp.zn. I. ÚS 600/03
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23.6.2004, sp.zn. III. ÚS 209/04
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.3. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.10. 2003, sp.zn. 32 Odo 879/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.11. 2007, sp.zn. 32 Odo 924/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11. 2006, sp.zn. 30 Cdo 2920/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12. 2006, sp. zn. 30 Cdo 3070/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3. 2008, sp.zn. 29 Odo 1538/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.3. 2000, sp.zn. 32 Cdo 20/2000
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11. 2006, sp.zn. 30 Cdo 2920/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12. 2006, sp.zn. 30 Cdo 3070/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4. 2006, sp.zn. 30 Cdo 350/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 968/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2520/2004
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.8. 2004, sp. zn. Cdo 1109/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2165/2004
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.8. 2004, sp.zn. 21 Cdo 1109/2004
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1. 2005 sp.zn. 32 Odo 382/2004
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.1.2008, sp.zn. 21 Cdo 221/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1. 2005, sp.zn. 32 Odo 382/2004
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11. 2005, sp.zn. 30 Cdo 2602/2004
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 8. 2003, sp.zn. 28 Cdo 1739/2003
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.8. 2003 sp.zn. 28 Cdo 1555/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2433/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.3. 2005, sp.zn. 21 Cdo 1951/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.6. 2006, sp.zn. 22 Cdo 2646/2005
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.5. 2005, sp.zn. 21 Cdo 2520/2004.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9. 2003, sp.zn. 25 Cdo 2040/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.5. 2004, sp. zn. 33 Odo 220/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.4. 2006, sp. zn. 30 Cdo 350/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3. 2008, sp.zn. 29 Odo 1538/2006
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.3. 2000, sp.zn. 32 Cdo 20/2000
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.10. 2003, sp.zn. 32 Odo 879/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.10. 2003, sp.zn. 32 Odo 879/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.1. 2008, sp.zn. 21 Cdo 221/2007

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7.2. 2006, sp.zn. 7 Cmo 505/2004
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23.5. 2003, sp.zn. 13 Cmo 56/2003
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23.5. 2003, sp.zn. 13 Cmo 56/2003

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2.10. 2002, sp.zn. 25 Co 334/2002
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 16.2. 2004, sp.zn. 16 Co 297/2003

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29.1. 2004, sp.zn. 20 Co 566/3003

CONCENTRATION OF PROCEEDINGS IN CZECH CIVIL LAWSUIT

Resumé

Das Phänomen des Konzentrationsprinzips gehört im tschechischen Zivilprozess zu aktuellen Fragen in diesem Gebiet, vor allem im Zusammenhang mit dem Anrecht auf den gerechten Prozess, der ist in der Tschechischen Republik durch die Verfassung und Europäische Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten gewährleistet. Das Anrecht auf den gerechten Prozess umfasst auch das Recht auf der Behandlung der Sache ohne unnötigen Aufschub, die wurde und manchmal auch heute wird im tschechischen Zivilprozess verletzt. Das Konzentrationsprinzip ist ein von den Elementen, die sollen diesen Problem helfen zu lösen.

In dieser Arbeit beschäftige ich mich mit dem Konzentrationsprinzip im tschechischen Zivilprozess, stelle seine Vergangenheit und Gleichzeitigkeit vor und nachdenke über seine Zukunft im Zusammenhang damit, wie er beiträgt zur Einhaltung des Anrechts auf den gerechten Prozess aus der Sicht des Prozessgeschwindigkeits.

Die Arbeit besteht aus sieben Kapiteln, wobei sich jedes Kapitel einem besonderen Aspekt des Konzentrationsprinzips widmet. Einige Kapiteln sind in folgende Unterabschnitte unterteilt. Im ersten Kapitel wird eine allgemeine Einführung der Problematik des Prozessgeschwindigkeits gegeben. Das zweite Kapitel stellt der Begriff des Konzentrationsprinzips vor und warum die Konzentration in den Zivilprozess eingeleitet wird. Das dritte Kapitel, das ist in drei Teile untergliedert, erwähnt kurz die Geschichte des Konzentrationsprinzips im Zivilprozess auf dem Gebiet der Tschechischen Republik. Das vierte Kapitel widmet sich in vier Teilen speziell dem wichtigen Gesetz für die Einleitung des Konzentrationsprinzips in tschechischem Zivilprozess Nr. 30/2000 Sb. Das bedeutendste Kapitel ist das fünfte Kapitel, die beschäftigt sich mit dem Anwendung des Konzentrationsprinzips in tschechischem Zivilprozess in der geltenden Rechtsregelung. Dieses Kapitel ist das umfassendste Kapitel und in vier Teile untergliedert, wobei einige in folgende Unterabschnitte unterteilt sind. Das sechste Kapitel behandelt das Thema der Entwicklungstendenz des tschechischen Zivilprozess aus der Sicht des Konzentrationsprinzips und im letzten Kapitel wird das Abschlussresümme zum Phänomen des Konzentrationsprinzips beschreibt und wird seine Möglichkeit der nächste Verwendung im tschechischen Zivilprocess vorgestellt.

Klíčová slova

civilní proces - civil lawsuit

sporné řízení - adversary proceedings

zásada koncentrace - principle of concentration